

**”Jag brukade skoja och säga att de hade vuxit
en skostorlek varje gång jag träffade barnen.”**

(Sagt av en pappa då han beskrev hur sällan han såg sina barn)

- En studie kring frihetsberövade pappor och deras barn.
- An essay about incarcerated fathers and their children.

Sociala Omsorgsprogrammet
Kurs SOS 851 VT 2007
Examensarbete 10 p.

Författare:
Elisabeth Berg
Anna Halonen

Handledare:
Gertrud Sundling

Examinator:
Ulla Zetterlind

ABSTRACT

To be a incarcerated parent and separated from your children can awake difficult thoughts and feelings of being powerless and burdened with debt. When it gives possibilities to maintain connections between the parent and child it can make a feeling of belonging and security.

Children and families have long struggled with the difficulties created when a parent goes to prison.

The aim with this essay has been to look into how fathers in prison, professionals from correctional institutions and social workers experiences of the connections between children and their incarcerated fathers. We reached our aim through interviews with fathers who had been incarcerated, professionals from correctional institutions, social workers and by literature studies.

The primary conclusion of the essay are that all the respondents considers that connections between the father and child are very important. They also meant that the child's welfare must be the main cause. To fulfil lasting connections the professionals have to investigate, motivate, support and facilitate all family members.

Keywords: incarcerate, children and parents in crises, fathers in prison

FÖRORD

Denna c-uppsats ingår som ett delmoment i sociala omsorgsprogrammet, inriktning socialpedagogik. Självständigt uppsatsarbete med fördjupning inom något av kursens ämnesområde. Examensarbete 10 p. SOS 851, delkurs 2.

Efter många veckors hårt arbete har vi nu slutfört vår studie. Arbetet har för oss inneburit en blandning av förtvivlan, hopp, tro men framförallt glädje. Det som under en lång tid har varit en del i våra liv lämnar vi nu med blandade känslor ifrån oss. Vi gör det med förhoppningen om att många läsare tar del av den.

Vi vill här rikta ett varmt tack till samtliga intervjupersoner som har bidragit till att vi kunnat genomföra denna studie. Tack alla ni som har delat med er av kunskaper, erfarenheter, tankar och upplevelser. Det ni har delgivit oss har varit ett betydelsefullt inslag i denna studie. Vi vill även tacka vår handledare Gertrud Sundling som bidragit med konstruktiv kritik samt stöttat oss genom hela arbetsprocessen.

Vi tackar även våra kurskamrater som under arbetets gång stöttat oss och kommit med synpunkter då vi efterfrågat detta.

Vi vill även tacka varandra för gott och glatt samarbete.

– Tack, Bettan för att du puttar på i uppförsbackar.

– Tack, Anna för att du har stått ut med mig och mina invecklade tankar.

Kristianstad den 30 maj 2007

Anna Halonen Elisabeth Berg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	6
2.	BAKGRUND OCH PROBLEMOMRÅDE.....	6
2.1	Avgränsningar av studien	7
2.2	Begreppsdefinitioner.....	7
2.3	Kriminalvårdens ansvarsområde rörande förälder och barn.....	8
2.4	Socialtjänstens ansvar	9
2.5	Föräldrars ansvar.....	10
2.6	FN:s Barnkonvention.....	10
3.	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	11
4.	TIDIGARE STUDIER	11
5.	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	13
5.1	Kristeori	14
5.2	Systemteori	15
6.	METOD.....	17
6.1	Metodval	17
6.2	Urval	17
6.3	Datainsamling	18
6.4	Intervjuernas upplägg och utformning.....	18
6.5	Bearbetning och analys av materialet	19
6.6	Etiska överväganden	19
6.7	Validitet, reliabilitet, och generaliserbarhet.....	20
7.	METODDISKUSSION	21
8.	RESULTAT OCH RESULTATDISKUSSION.....	22
8.1	Tankar om barns besök på anstalt.....	22
8.2	Att berätta sanningen för barn.....	25
8.3	Ett arbete för att underlätta kontakten mellan pappa - barn.....	27
8.4	Pappornas upplevelse av hur kontakten med barnen underlättas.....	32
8.5	Upplevelse av barns besök på anstalt.....	35

9.	SLUTDISKUSSION	38
10.	REFERENSER.....	42

Bilagor

1. Informationsbrev, pappor
2. Informationsbrev, socialtjänsten
3. Informationsbrev, kriminalvården
4. Medgivandebrev
5. Intervjumanual för kriminalvården och socialtjänsten
6. Intervjumanual för frihetsberövade pappor

1. INLEDNING

Intresset för detta ämne väcktes då vi under hösten, 2006 läste en kort artikel i tidningen Kristianstadbladet. Artikeln beskrev att barn straffas hårt då en förälder hamnar i fängelse. Barnet straffas på olika sätt, ett straff är skammen eller att bli annorlunda behandlad i skolan. Ett annat är då vuxna tydligt visar att de ser ner på barnets förälder. Ett bekymmer för barnet är även svårigheten att få träffa föräldern. Rita Christensen, socionom med stor erfarenhet av barn till frihetsberövade beskriver i artikeln om hur dessa barn tvingas stå i kö för att träffa sina föräldrar. Denna artikel väckte för oss tankar om hur professionella samt frihetsberövade föräldrar upplever kontakten mellan barn och en förälder på anstalt.

2. BAKGRUND OCH PROBLEMMOMRÅDE

För att kunna få en förståelse för professionellas och frihetsberövade föräldrars situation har vi i vår bakgrund beskrivit vad ett frihetsberövade kan innebära samt kriminalvårdens och socialtjänstens ansvarsområden. Vi har valt att belysa relevant lagstiftning då de ligger till grund för de professionellas arbete, samt för föräldrars ansvar. I bakgrunden har vi även med Förenta nationernas barnkonvention som utgör riktlinjer för arbete med barn, vilket också har medfört vissa lagändringar för att förstärka barns rättigheter.

Att ha en familjemedlem i fängelse kan innebära känslor av skuld och skam. Barn till förälder i fängelse upplever ofta detta som en kris. För berörda personer kan det vara svårt att veta hur situationen bäst hanteras i förhållandet till barnen. Det är viktigt att man som vuxen vet hur man bäst kan möta barn i denna situation (Kriminalvården (a), 2006). Barn med en frihetsberövad förälder har liksom andra barn rättigheter utifrån barnkonventionen. De har rätt till kontakt med en förälder även om denne är frihetsberövad. Skillnaden blir att samhället reglerar hur och när kontakten blir till (Barnombudsmannen BO, 2004).

Att som förälder leva åtskild från sina barn väcker ofta svåra tankar och känslor av maktlöshet och skuld. Känslan av maktlöshet kan vara ett uttryck för att inte själv kunna styra över kontakten med barnen samt att inte kunna leva det liv man som förälder önskar ge sina barn.

Saknaden och förlusten av att inte kunna vara närvarande och delaktig i barnens liv kan ibland leda till depressioner. Det kan innebära att man väljer att avstå kontakt just för att det väcker känslor som man har svårt att hantera (Christensen, 2001). Philip Hwang menar i boken *Faderskap* (1985) att relationen mellan pappa och barn bör upprätthållas så långt det är möjligt även om pappan inte anses passa in i det sociala mönstret för ett dugligt föräldraskap, utom då detta strider mot barnets bästa.

1995 startade Rädda Barnen på försök en föräldrargrupp för pappor på Mariefredanstalten. En fråga som ständigt återkom var ”Kan man vara viktig för sina barn fast man sitter på kåken?” (Melin, 1998, sid. 3).

2.1 Avgränsningar av studien

Vi har valt att fokusera studien på frihetsberövade pappor samt personal från kriminalvård och socialtjänst. Denna avgränsning gjorde vi utifrån att övervägande fängelsedomda är män. I mars 2007 var antalet fängelsedomda 5289 personer, av dem var 5001 män (KVV (a), 2007). Kriminalvården har det yttersta ansvaret för den frihetsberövade och socialtjänsten kan bistå barnen i denna situation. Ytterligare en avgränsning är att vi valt att vända oss till pappor som har varit frihetsberövade. Anledningen till att vi inte valt att intervjua pappor som befinner sig på anstalt är dels svårigheten med att komma i kontakt med dem samt det integritetsintrång som det skulle kunna medföra. Gällande de professionella inom området avgränsar vi oss till den personal som ansvarar för och kommer i kontakt med frihetsberövade föräldrar och deras barn.

2.2 Begreppsdefinitioner

Nedanstående begrepp är centrala i vår studie och kräver därmed en definition. Barn väljer vi att definiera enligt FN:s barnkonvention där barn avser varje människa under 18 år. Ordet förälder/pappa har för oss innebörden av ett barns biologiska fader, detta betyder dock inte alltid att de är vårdnadshavare till barnet. Med frihetsberövad menar vi en person som berövats sin frihet på grund av fängelsedom. Med begreppet kontakt syftar vi i första hand på fysiska möten men även på den kommunikation som sker via telefon och per post.

2.3 Kriminalvårdens ansvarsområde rörande förälder och barn

På uppdrag av regeringen kartlade kriminalvårdstyrelsen och socialstyrelsen 1998 villkoren för barn till frihetsberövade föräldrar. Utgångspunkten var FN:s barnkonvention gällande barns rättigheter. Kriminalvårdens arbete för att skapa goda kontaktmöjligheter för frihetsberövade föräldrar och deras barn grundlades utifrån detta. Olika synsätt har gjort sitt intåg i kriminalvårdens arbete under 1990-talet; Nätverksperspektivet, där man arbetar med den frihetsberövades familj och andra betydelsefulla personer. Det syftar till en rehabilitering och att inte återgå till kriminalitet. Barnperspektivet, där man arbetar för att minska de skadeverkningar som kan påverka barnet av att vara separerad från sin förälder (Hedin, 2000). I syfte att ytterligare styrka barnperspektivet beslutade Kriminalvårdsstyrelsen, att senast den 1 september 2005, skulle varje instans inom kriminalvården ha utsett en barnansvarig med särskilt ansvar för barnförhållanden. Deras uppgifter är bl.a. att ha kunskaper och informera om barns rättigheter samt hur barns behov på bästa sätt kan tillgodoses inom kriminalvården. Den relevanta lagstiftningen skall ligga till grund för de barnansvarigas arbete (KVV (b), 2007). Vårdarna på anstalt ansvarar för säkerhetsarbete och kontroll. Dessutom arbetar de med verkställighets- och frigivningsplanering samt klientsamtal och motivationsarbete (KVV (c), 2007). På varje anstalt arbetar personalen med ett kontaktmannaskap, vilket innebär att varje frihetsberövad person har en särskild kontaktperson. Denne har till uppgift att vägleda den frihetsberövade utifrån behovet av stöd och hjälp (Kriminalvården (b), 2006).

Kontakten mellan barnen och den frihetsberövade föräldern kan ske i olika former beroende på hur genomförbart det är. Den frihetsberövade föräldern har möjlighet att ringa till barnet, eller ha kontakt genom brevväxling. Genom att barnet regelbundet får höra sin förälders röst, eller får brev så skapas en trygghet och tydlighet i att föräldern bryr sig om barnet samt att föräldern kan vara delaktig i barnets liv. När barn kommer på besök till en anstalt är det av stor betydelse hur anstaltens personal bemöter dem. Barn kan uppleva stress i samband med besök, därför bör man innan prata med barnet om dennes tankar kring det. Många barn har en felaktig föreställning om hur det kan se ut på en anstalt (Melin, 1998). På vissa anstalter finns det speciella besökslägenheter där den frihetsberövade och dennes barn kan övernatta. En annan form av kontakt är vid permission då den frihetsberövade föräldern har möjlighet att besöka sitt/sina barn under en begränsad tid i hemmiljö. Detta kan ske dels med bevakning av personal men även på egen hand (Kriminalvården (b), 2006). Regler gällande anstaltsvistelse finns i lagen om kriminalvård i anstalt (SFS 1974:203) och kompletteras av kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (KVFS). En frihetsberövad person ska

behandlas med respekt för hans människovärde och bemötas med förståelse för de svårigheter som kan vara förenade med en anstaltsvistelse. Den dömda uppvisar vanligtvis många individuella behov och syftet med bedömningen är att urskilja behoven och bedöma dess betydelse. För att underlätta en återanpassning i samhället ska denne ges möjlighet till arbete och utbildning. Den frihetsberövade ska vid inskrivningen tillfrågas om denne har barn samt om denne har vårdnaden om ett eller flera barn. Vidare har kriminalvården en skyldighet att anmäla då ett barn kan vara i behov av socialnämndens skydd detta i enlighet med vad som sägs i 1 kap 5 §, 2 kap 9 § (SFS 1974:203) samt kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, 2 § (KVFS 2006:13) och 1 kap 7 § (KVFS 2006:26).¹

2.4 Socialtjänstens ansvar

Socialtjänstens uppgifter och ansvarsområden regleras i socialtjänstlagen (SFS 2001: 453). Deras övergripande mål och grundläggande värderingar anges i 1 kap 1 § socialtjänstlagen. Det handlar om att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktivt deltagande i samhällslivet. Med respekt för människors självbestämmanderätt och integritet ska arbetet inriktas på att frigöra och utveckla den enskildes egna resurser utan att frånta individen dess egna ansvar.²

År 1991 fick en parlamentarisk kommitté, Socialtjänstkommittén i uppdrag att se över socialtjänstlagen, vilket ledde till en del lagändringar. I syfte att förstärka barnperspektivet kompletterades socialtjänstlagen med nya bestämmelser som svarar mot innehållet i artikel 3 i FN:s barnkonvention (Nordström, Thunved, 2005). Enligt 1 kap 2 § socialtjänstlagen, skall det när åtgärder rör barn, särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. I socialtjänstlagens 5 kap 1 § finns vidare särskilda bestämmelser kring socialnämndens ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Arbetet ska ske i ett nära samarbete med hemmen och främja personlighetsutveckling, gynnsam fysisk- och social utveckling hos barn och ungdom. 3 kap socialtjänstlagen innefattar socialnämndens uppgifter. Enligt 1 § ska de bl.a. främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. De ska även svara för omsorg och service, ge upplysningar, råd, stöd etc. till familjer och enskilda som

¹ Paragraferna är inte skrivna i sin helhet, se (SFS 1974:203) (KVFS 2006:13) (KVFS 2006:26)

² Paragraferna är inte skrivna i sin helhet, se (SFS 2001: 453)

behöver det. I 5 § framgår att socialtjänstens insatser för enskild ska utformas och genomföras i samarbete med berörd person och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan.³

2.5 Föräldrars ansvar

Föräldrabalken (SFS 1995: 974) reglerar barnets rätt till omvårdnad samt föräldrarnas rättigheter och skyldigheter i vårdnads- och förmyndarfrågor. Föräldrabalkens 6 kap reglerar bestämmelser angående vårdnad, boende och umgänge. 1 § beskriver barnets rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran. Samt att barn ska behandlas med respekt och inte får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Enligt 2 a b § ska barnets bästa sättas främst vid alla frågor gällande vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska hänsyn tas till barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna samt att risken för att barnet far illa beaktas. Med beaktande av barnets ålder och mognad ska även hänsyn tas till barnets vilja. I enlighet med vad som sägs i 11 § har vårdnadshavaren rättighet och skyldighet att besluta i frågor som gäller barnets personliga angelägenheter. I takt med barnets stigande ålder och utveckling ska vårdnadshavaren ta större hänsyn gällande barnets synpunkter och önskemål. Ett barn som inte bor tillsammans med en förälder har enligt 15 § rätt till umgänge med denna förälder. Föräldrarna har även ett gemensamt ansvar i att barnets behov av umgänge så långt som möjligt tillgodoses. 17a § beskriver att föräldrar enligt 5 kap 3 § socialtjänstlagen kan få hjälp att upprätta avtal om vårdnad, boende och umgänge.⁴

2.6 FN:s Barnkonvention

Med syftet att stärka barns rättigheter antog Förenta nationernas generalförsamling den 20 november 1989 konventionen om barns rättigheter. Arbetet resulterade i att alla rättigheter som tillkommer barn och ungdomar upp till 18 år samlades i ett folkrättsligt bindande dokument. Konventionen består av femtiofyra artiklar där artiklarna två, tre, sex och tolv sammanfattar konventionens budskap. Kortfattat beskriver artiklarna att alla barn har samma rättigheter och lika värde, ingen får diskrimineras eller bestraffas på grund av förälders ställning, verksamhet, åsikter eller tro. Vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet. Centralt genom konventionen finns barnets rätt till en familj och

³ Paragraferna är inte skrivna i sin helhet, se (SFS 2001: 453)

⁴ Paragraferna är inte skrivna i sin helhet, se (SFS 1995: 974)

rätten till omvårdnad och uppfostran från förälder eller vårdnadshavare och beskrivs i artikel fem, nio och arton. Kortfattat beskriver artiklarna att konventionsstaterna skall respektera det ansvar, de rättigheter och skyldigheter som åligger föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet. Samt säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot sin vilja om det inte är nödvändigt för barnets bästa. Om barnet skiljs från sina föräldrar ska barnets rätt till personlig och regelbunden kontakt med den förälder som barnet lever åtskild från, utom då det strider mot barnets bästa respekteras. Föräldrar eller i förekommande fall vårdnadshavare har det största ansvaret för barns uppfostran och utveckling, för dem ska barnets bästa komma främst (Konventionen om barnets rättigheter, 2002).

3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med studien är att öka vår kunskap om frihetsberövade pappors och personals upplevelse och erfarenhet av kontakt mellan förälder och barn under pappornas anstaltsvistelse.

Utifrån ovanstående syfte har vi formulerat följande frågeställningar:

- Hur upplevde pappor kontakten med sina barn under anstaltsvistelse?
- På vilket sätt har personal möjliggjort kontakten mellan pappa och barn?

4. TIDIGARE STUDIER

År 2004 utförde barnombudsmannen en studie gällande barnperspektivet inom kriminalvården. Syftet med rapporten, *Straffa inte barnet!* var att kartlägga och beskriva barns situation gällande frihetsberövade föräldrar. Vidare mål var att påverka beslutsfattare som t.ex. lagstiftaren, kriminalvårdsstyrelsen samt personal inom kriminalvård och socialtjänst att ta hänsyn till barnens situation. Barnombudsmannen ville även öka kunskapen i samhället om barn som lever utan sin frihetsberövade förälder. De svar som framkom i undersökningen var

på många sätt positiva. Dock fanns det många områden där möjligheterna för barn att bevara en god kontakt med en intagen förälder behövde förbättras, främst gällande samverkan mellan berörda myndigheter. Ytterligare krävdes bättre förutsättningar för barns besök och andra kontaktmöjligheter. För att barns besök på anstalt ska vara tillfredsställande krävs en miljö som är anpassad efter barns behov utifrån säkerhetssynpunkt. Barnombudsmannen fann det positivt att de flesta anstalter hade besöksrum inredda efter barns behov. Däremot fanns en brist på personal som var utbildad för att bemöta barn på anstalt. Gällande barns telefonkontakt med intagen förälder, fanns en stor skillnad mellan olika anstalter, vilket skulle underlättas med ett mer enhetligt system. Utifrån gjord studie har barnombudsmannen inom olika områden föreslagit förändringsåtgärder, som måste utgå från det enskilda barnet. Huvudregeln ska vara barnets möjlighet till att bevara kontakten med sin frihetsberövade förälder med undantag av vissa situationer där en kontakt anses vara olämplig.

C. F Hairstons och C. Seymours bok *Children with parents in prison* (2001) är en omfattande amerikansk vetenskaplig undersökning om barn till frihetsberövade föräldrar. Syftet med undersökningen var att klarlägga och uppmärksamma dessa barn samt vilken påverkan det har för barnen att ha en förälder i fängelse. Ett annat skäl var att påvisa det goda arbete som gjordes för dessa barn av olika professionella. Arbetet utgjordes av olika insatser och nyskapande program som ännu inte blivit utvärderade och granskade. Boken belyser olika ämnesområden för att ge en hel bild av undersökningen. Familjer och barn har länge kämpat med de svårigheter som uppstår när en förälder blir frihetsberövad. Detta forskningsområde har tidigare varit tämligen utforskat. I Amerika finns det många barn som har en förälder i fängelse. De har varit en osynlig grupp tidigare, men nu har deras problematik uppmärksamats .

Av forskningen framkommer att när en förälder blir frihetsberövad skapas en oreda i barnens liv. Separationen från föräldern kan bli väldigt traumatisk. De negativa konsekvenserna för dessa barn varierar beroende på barnets känslomässiga hälsa och välmående, kontakten med sin förälder och den fysiska omvårdnaden. Omfattningen av hur barn påverkas av att ha en frihetsberövad förälder är relaterat till barnet ålder, när separationen inträffade, hur lång separationen är, familjens välmående, barnets familjesituation och hur relationen såg ut innan mellan barnet och dess förälder. Barn till dessa föräldrar kan känna rädsla, ångest, oro, sorgsenhet och skuld. En känsla av att vara övergiven och ensam kan också upplevas. Barn kan även få en låg självkänsla och kan dra sig undan övrig familj och vänner. Det kan finnas

olika faktorer till barnets känslomässiga obalans och beteende. Orsaker kan vara den stress som kommer vid en separation, hur barnet identifierar sig med den frihetsberövade föräldern samt hemlighållandet av att föräldern sitter i fängelse. Sociala myndigheter måste börja uppmärksamma dessa barns behov och arbeta mer systematiskt för att kunna stötta och underlätta i deras svåra situation (Hairston, Seymour, 2001).

C. F. Hairston vill även uppmärksamma den frihetsberövade faderns situation. Han menar att de offentligt styrande, sociala myndigheterna samt forskning inte har urskilt att män som sitter i fängelse även kan vara en förälder. Fädernas och barnens relation är viktig att underlätta och upprätthålla. Samt att fadern inte fråntas sitt föräldraansvar vid ett fängelsestraff. Hairston undersöker skillnader mellan hur samhället uppfattar dessa fäder samt hur de själva uppfattar sin verklighet. I undersökningen framkommer att fäderna är begränsade och beroende av barnens moder när det gäller i vilken utsträckning de kan ha en kontakt med sina barn. Nätverket är viktigt för att kunna stödja en kontakt, samt för att hålla fadern delaktig i barnet liv. Det visade sig att frihetsberövade fäder har en stor omtanke om barnen och de bryr sig väldigt mycket hur barnen uppfattar dem som förälder. De kan också känna en oro över sina barns situation och de bär på en rädsla för att bli ersatta av någon annan. Det framkommer även att fädernas känslomässiga tillstånd påverkar hur de ser på sin roll som förälder och deras relation till barnen. Det visar sig också att den aktuella relationen är beroende av om fadern känner en delaktighet eller har en känsla av att vara utestängd vilket i sin tur kan leda till depression (ibid.).

5. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Vid analysen kommer vi att använda oss av ett kristeoretiskt perspektiv enligt Cullbergs bok, *Kris och utveckling* (2003), Schjödts och Egelands bok, *Från systemteori till familjeterapi* (1994) samt Paynes systemteori i boken, *Modern teoribildning i socialt arbete* (2002). För oss känns ovanstående teorier relevanta för vårt problemområde samt att vi har förhoppningar om att de kan hjälpa oss att belysa centrala delar i vår studie.

5.1 Kristeori

I boken, *Kris och utveckling* (2003) skriver Cullberg att kristänkandet under de senaste åren har blivit allt starkare inom människovården. Allt fler försöker idag att medvetet arbeta efter kristeoretiska modeller. Att kunna förstå människor i kris handlar till stor del om att ha en helhetssyn på problemet. I arbetet räcker det inte med att enbart tänka på de händelserna som varit utlösande utan även om att sätta sig in i individens psykologiska utveckling samt dennes sociala förutsättningar, exempelvis de personer som finns i individens närhet. Ordet kris kommer från grekiskans *krisis* och innebär en plötslig förändring, avgörande vändning och ödesdiger rubbning. Enligt Cullberg så kan man sägas befinna sig i ett psykiskt kristillstånd då man "råkat in i en sådan livssituation att ens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte är tillräckliga för att man skall förstå och psykiskt bemästra den aktuella situationen" (sid.19). Olika aspekter definierar den psykologiska krissituationen. En del kriser utlöses av plötsliga och oväntade händelser som medför ett hot mot ens sociala identitet och trygghet eller mot ens möjligheter till tillfredställelse i tillvaron. Exempelvis så kan en anhörigs död eller en svår ekonomisk situation utlösa traumatiska kriser. Samma händelse kan få människor att reagera annorlunda, det kan bero på vilken inre och privat betydelse det har för den berörda. Att förstå varför en person reagerar på ett visst sätt underlättas genom kunskap om dennes levnadshistoria och utvecklingshistoria samt personens aktuella livsperiod. En familj kan ses som ett sammanhängande system där varje del intimt hänger samman med övriga delar. Då någon i familjen har problem så drabbas alla medlemmar på ett eller annat sätt. En familj som fungerar tillfredsställande kan i problematiska situationer ge stöd åt varandra. Däremot, om en medlem i en dåligt fungerande familj hamnar i kris så störs familjen ytterligare i sitt sätt att fungera.

Cullberg (2003) menar att individer som blir frihetsberövade förlorar sin autonomi, integriteten kränks samt att självständighet, oberoende och självstyrande upphör. Denna extrema situation förstärks av den sociala skammen och känslan av att vara övergiven och utstött. Vid situationer av misslyckanden kan individens självkänsla förändras till att bli mer självfördömande, vilket kan innebära känslor av skuld och destruktiva tankar. Straffåtgärder kan för individen upplevas som väldigt smärtsamma och skapa ångest då det hos många finns ett behov av att vara accepterad av samhället med dess normer och värderingar. I ett krisarbete fokuserar man på att stödja individen i den känslomässiga reaktionen av krisen samt på hur denne kan hantera situationer i livet som kan vara problematiska. Cullberg beskriver att man som professionell behöver ha viss kunskap om ens förhållningssätt i

förhållande till klienterna. Som hjälpare behövs en ökad medvetenhet och kunskap om den hjälpbehövandes situation, om sina egna psykologiska reaktioner kring arbetet samt om kommunikationens samspel. Andra viktiga förutsättningar är kunskap om sociala och psykologiska problem samt förmåga till empati.

Enligt Rädda Barnens skrift, *Barnets rätt till båda föräldrarna* (1998) påverkas barn tydligt av att skiljas från sina föräldrar. Hur påverkan ger sig i uttryck beror på ålder och mognad, hur relationen till föräldern varit samt hur separationssituationen såg ut. Vanliga sorgreaktioner vid plötslig separation kan vara ängslan, skuld, ilska och en påvisad likgiltighet. Om barnet kan ge uttryck för sin sorg och få en god hjälp att hantera den kan sorgreaktionerna mildras. Vidare beskriver Hedin i *Fångarnas föräldraskap* (2000) att barn till frihetsberövade föräldrar ofta får en bristfällig information gällande föräldrarnas brott och straff. Otillräcklig information kan leda till ovisshet och osäkerhet hos barnet. Barnen känner stark oro över föräldrarnas situation i fängelset samt bär på skuld känslor. Vissa barn kan reagera med att bli inåtvända eller utåtagerande och kan få svårt att klara av vardagliga aktiviteter och relationer. För att minska barnets krisreaktioner krävs olika former av regelbunden kontakt med den frihetsberövade föräldern. Tidigare erfarenheter har visat att en regelbunden kontakt är lugnande, då barnet inte behöver oroa sig för föräldern. En förälder som blir frånvarande i barnets liv är fortsatt närvarande inom barnet då denne skapar fantasibilder av den frånvarande föräldern. Enligt *Barnets rätt till båda föräldrarna* (1998) är det betydelsefullt för barn att ha en konkret bild av sin frånvarande mamma eller pappa, oavsett hur andra uppfattar föräldern. Det är bättre för barnet att ha vetskap om föräldern, i annat fall kan barnet skapa sig egna föreställningar som antingen blir idealiserande eller omstörtande. Genom att som vuxen undvika eller ge oklara svar gällande föräldern och situationen runt omkring, kan det skapa en stark osäkerhet för barnet.

5.2 Systemteori

Vår förmåga till relationer med andra människor grundar sig på kommunikation. Ordet kommunikation härstammar från latinets "communicare", vilket betyder att något skapas gemensamt. Vi informerar andra och delar med oss av olika känslor, betydelser, upplevelser, tankar, handlingar och värderingar. Kommunikation kan ses som processer som befinner sig i sociala system där vi utbyter förväntningar och attityder som vi har blivit påverkade av genom mötet med andra. Vi samspelar via olika kanaler som t.ex. tal, kroppsspråk, närhet och

distans. Dessa kanaler tillsammans påverkar hur vi integrerar med varandra. Genom kommunikation skapas och bekräftas våra identiteter, hur vi vill bli uppfattade av andra, hur vi blir uppfattade av andra, vilken relation vi vill ha till varandra samt i vilken social situation vi befinner oss. Vår strävan är att finna en meningsfullhet och förutsägbarhet så att vi kan skapa ordning och göra vår verklighet mer förändringsbar. I samspelet kan vi bygga, bibehålla, och förändra relationer till varandra. Om ett önskvärt samspel inte finns, kan inte relationen fungera och självkänslan får sig en törn (Nilsson, Waldemarson 1994).

Som tidigare nämnts befinner sig kommunikationsprocesser i sociala system. Ur ett systemteoretiskt perspektiv ses individen inte som en sluten enhet. Grundsynen är att individen befinner sig i ett system i relation med andra. Individernas relationer kan endast ses och förstås i sin helhet. System kan avgränsas på olika nivåer, t.ex. genom att fokusera på ett mindre system, en relation mellan två personer. En annan avgränsning kan vara att fokusera på ett större system som en familj eller en organisation. En individ eller familj är i sin tur inte isolerade utan integrerar med andra system som t.ex. arbete, skola, fritidsintressen, vänner etc. Till viss del ordnas och gränssätts samspelet mellan individerna (delarna) i ett system, där även varje individ med sina förutsättningar bidrar till systemets utformning. Systemet förstås genom att man växelvis ser till delarna och dess helhet (Schjödts, Egeland 1994). Individer formas i första hand av sina omgivande system som familj, släkt, vänner, nationalitet och kultur. Här skapar varje individ sin verklighet som successivt byggs på av de erfarenheter man samlar på sig genom livet (Öquist, 2003).

Enligt Payne (2002) definieras tillståndet i ett system av olika grunddrag. Systemet försöker bevara sin inre stabilitet och utför därför åtgärder som gör att systemet återkommer till ursprungsläget. Om en del i systemet förändras kommer det i sin tur att påverka och förändra omgivande delar. Ju fler delar som involveras desto komplexare blir systemet. Helheten är mer än summan av delarna. För att kunna leva ett tillfredsställande liv är människor beroende av olika fungerande system i sin sociala omgivning. För att kunna hjälpa individer inriktas socialt arbete på tre former av system. Det informella systemet som innefattar familj, vänner och arbetskamrater, formella system som myndigheter och sociala system med skolor och sjukvård. En del i det sociala arbetet innebär att man undersöker vilka faktorer i samspelet mellan individen och dess omgivning som ger upphov till problem. Människor kan av olika anledningar vara förhindrade att använda sig av de informella, formella och sociala stödfunktionerna. En funktion kanske inte finns i individens liv och kanske vet inte individen

om att dessa stödsystem finns. Det kan även vara så att det finns ett motstånd till att använda sig av dem. En annan faktor kan handla om bristfälliga resurser eller att de resurser som finns hos individen inte kan bistå problemen. Som professionell är uppgiften att stödja individen i att använda sig av och utveckla sin egen förmåga gällande hantering och problemlösning. Vidare att skapa, underlätta och förbättra kontakter mellan olika resurssystem men även inom befintliga system.

6. METOD

6.1 Metodval

Vi har valt att utföra vår studie med en kvalitativ ansats då syftet med vår undersökning var att ta del av upplevelser och erfarenheter hos berörda personer. Utifrån vårt syfte har vi genomfört halvstrukturerade och ej standardiserade intervjuer som till en viss del var fokuserade, detta eftersom vi önskade svar inom specifika ämnesområden (Hartman, 2004). Intervjuerna gjordes med personal inom kriminalvård, socialtjänst samt med pappor som varit frihetsberövade. Vi valde att göra intervjuer för att få en fördjupad förståelse av respondenternas upplevelser och tankar om ämnet. Målet med vår kvalitativa studie är inte att kunna generalisera utan att få en fördjupad och nyanserad förståelse av det vi kommer att undersöka (Merriam, 1994).

6.2 Urval

På grund av begränsad tid och ekonomiska resurser har vi utfört vår studie i Skåne. Genom detta bekvämlighetsurval har vi inriktat oss på verksamheter som finns i vår närhet då vi i våra förundersökningar upptäckte att där fanns de respondenter som var oss behjälpliga i vår studie (Hartman, 2004). En annan tanke med vårt urval var att valet av respondenter skedde ändamålsenligt, då vi ville komma i kontakt med personal inom kriminalvård, socialtjänst och pappor som har befunnit sig frihetsberövade. Av de respondenter vi har intervjuat kommer tre från kriminalvården, två från socialtjänsten samt tre pappor som har varit frihetsberövade under olika tidsperioder. Detta målinriktade urval gjorde vi då vi hade en tro på att dessa respondenter kunde ge oss en berikande inblick av det vi ville undersöka (Merriam, 1994). Genom ett snöbollsurval fann vi nyckelpersoner inom ovanstående verksamheter som kunde

leda oss vidare till de respondenter som både hade intresse och kunskap om det vi ville undersöka (Hartman, 2004).

6.3 Datainsamling

Vi har använt oss av relevant litteratur som vi sökt via Kristianstad stadsbibliotek samt via Högskolan Kristianstads egen bibliotekskatalog Book-it. Vi har även använt oss av Högskolan Kristianstads databaser Libris, Artikelsök och Social Sciences samt använt oss av olika sökmotorer på Internet, exempelvis Google. Sökord som vi fann lämpliga var: frihetsberövade*, frihetsberövade* och barn*, fängelse*, pappa* och barn*, frihetsberövade föräldrar*, nätverk*, anknytning* och barn*, kris*, parents in prison*. Vi har också sökt på referenser som ofta förekommit i aktuell litteratur samt tidigare uppsatser som berört aktuellt ämne.

6.4 Intervjuernas upplägg och utformning

Som en hjälp vid intervjuerna valde vi att använda oss av en intervjumanual (se bilaga 5, 6). Detta för att minska risken för att samtalet i allt för hög grad skulle avvika från intresseområdet och för att undvika ett material som inte var av relevans för vår studie (ibid.). Vi har med respondenternas samtycke bandinspelat intervjuerna. Anledningen till det var att vi ville öka tillförlitligheten samt kunna koncentrera oss på det som sades i intervjuerna då vi inte behövde anteckna (Patel & Davidson 2003). Vi valde att läsa in oss på problemområdet innan vi påbörjade våra intervjuer. Detta gjorde vi för att inte behöva följa frågeställningarna i rak ordningsföljd, utan respondenternas samtal ledde oss in på frågorna. Även för att inte hindra respondenterna i sina beskrivningar mer än nödvändigt. För att öka förståelsen för att man som intervjuare både påverkar och påverkas i en intervjusituation valde vi att utföra provintervjuer, med personer i vår närhet. Vid telefonkontakt med tilltänkta respondenter redogjorde vi syftet med vår studie samt tillfrågade dem om det var i sin ordning att vi bandinspelade intervjun. Vi framförde även en önskan om att vi båda deltog vid intervjutillfället. Tanken med det var att den som ej hade ansvar för intervjun skulle kunna inflika med ytterligare frågor om intervjupersonen missade intresseområden som kunde vara intressanta för vår frågeställning. Efter medgivande till en intervju valde respondenterna ett passande intervjutillfälle. Innan vi påbörjade våra intervjuer så berättade vi ännu en gång om syftet med vår studie, och respondenterna gavs tillfälle att ställa eventuella frågor. Vi inledde

intervjuerna med att respondenterna fick, om de ville, berätta kort om sig själv, då vi hade en tro om att samtalet kunde bli mer avslappnat och inte uppfattas som ett förhör. Inför intervjutillfällena förberedde vi oss genom att hämta in kunskap om intervjumetodik i boken, *Intervjumetodik* (2007) av Annika Lantz.

6.5 Bearbetning och analys av materialet

Det tillvägagångssätt vi har använt oss av vid analys och tolkning av intervjuerna är att vi lyssnat av intervjuinspelningarna och skrivit ned dem ordagrant snarast efter varje genomförd intervju. Detta för att få en korrekt och översiktlig bild av materialet samt att vi redan under datainsamlingen kunnat analysera. Andra aspekter på detta tillvägagångssätt är att vi under våra intervjuer fått ta del av relevant fakta som vi förbisett och det i sin tur har gett oss nya idéer om hur vi skulle gå vidare. Genom att flertalet gånger läsa igenom vårt nedskrivna intervjumaterial har vi kunnat urskilja fem kategorier utifrån våra frågeställningar samt funnit citat som vi ansett vara intressanta att förmedla (Patel, Davidson, 2003).

6.6 Etiska överväganden

Gällande de etiska övervägandena utgick vi ifrån de fyra principerna, informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Vi kontaktade personal inom kriminalvården, socialtjänsten och frivilligorganisation per telefon där vi presenterade oss samt med förfrågan om att få genomföra intervju. Då vi såg dem som nyckelpersoner i vårt arbete hade vi även en förfrågan om de kunde hjälpa oss vidare till lämpliga intervjupersoner. Därefter skickade vi även vårt informationsbrev som innehåller information om vilka vi är, varifrån vi kommer, vårt syfte med studien, vad deras deltagande kommer att innebära och hur den skall genomföras. Vi klargjorde att materialet i studien enbart skulle användas till det nämnda syftet, samt hur studien rapporteras och vilka som kommer att ta del av den. Vi lämnade även tydlig information om att deltagandet var frivilligt och att informanterna kunde avbryta deltagandet utan några som helst konsekvenser. Tillsammans med informationsbrevet delgav vi respondenterna en medgivandeblankett, där vi bad om deras skriftliga samtycke. Vid intervjutillfällena lämnade vi åter denna information för att säkerställa att vederbörande fått ta del av informationen samt tog emot undertecknad medgivandeblankett. Vi har värnat om och säkerställt respondenternas identitet genom att avidentifiera färdig studie, detta för att undvika att materialet kan härledas till de enskilda respondenterna. Vi har också förvarat

arbetsmaterialet så att ingen obehörig kunnat ta del av det. Efter avslutad studie har allt arbetsmaterial förstörts (Kvale, 1997 och Vetenskapligarådet, 2007).

Att vara frihetsberövad är att befinna sig i en svår situation vilket kan innebära att man inte vill lämna ut sig själv. Härigenom såg vi en svårighet till att få samtycke av dessa pappor. En annan etisk aspekt var att få samtycke från anstalter och andra organisationer då vår studie kunde upplevas som ett intrång i deras verksamheter samt i respondenternas enskilda arbete. För att minimera känslan av integritetsintrång var vi noga med utformningen av våra intervjufrågor, samt studerade intervjumetodik. Under arbetets gång reflekterade vi kring de fyra etiska huvudkraven. Nyttan med att aktualisera kontakten mellan frihetsberövade pappor och deras barn tror vi övervägde ovannämnda risker då detta ämne i dag uppmärksammas mer.

6.7 Validitet, reliabilitet, och generaliserbarhet

Begreppet validitet syftar till studiens trovärdighet, att undersöka det man hade en tanke om att undersöka. Begreppet reliabilitet innebär vidare att studien är genomförd på ett tillförlitlighet sätt. Dessa båda begrepp har för studiens kvalité ett samband vilket också innebär att det inte går att utesluta det ena eller det andra. Validitet i en kvalitativ studie innefattar hela forskningsprocessen. Reliabiliteten bör ses till den särskilda situation som råder vid tidpunkten för undersökningen. Studiens trovärdighet är beroende av hur forskaren beskriver och använder sin förförståelse i hela processen. Varje kvalitativ studie är unik därför är det viktigt att forskaren noga beskriver hela forskningsprocessen så att den som tar del av den får möjlighet att bilda sig en uppfattning om de val som forskaren gjort. Exempelvis beskriva, datainsamlingen som ska ligga till grund för en trovärdig tolkning samt hur urval och analys har gjorts. Det är viktigt att forskaren tänker på hur datamaterialet behandlas och är medveten om på vilket sätt en hantering kan komma att påverka analysen. T.ex. genom att det vid nedskrivandet av intervjuer sker med en viss påverkan. Respondenternas gester, betoningar etc. försvinner vilket innebär att det som sagts och det som skrivs ned inte är samma sak. Det är även lätt att den som skriver ned materialet förtydligar med olika skiljetecken. Vidare är det bra om intervjupersonernas svar inte plockas bort från sitt sammanhang. Om studien grundas på intervjuer bör forskaren sträva efter en jämvikt mellan citat och den egna kommenterade texten. På så vis ges läsaren möjlighet att själv bedöma tolkningens trovärdighet. En kommunikativ validitet innebär att man låter respondenterna ta

del av resultaten för att sedan ge forskaren svar om dennes tolkningar och slutsatser är rimliga. En kvalitativ studie kan generaliseras om urvalet sker systematiskt men vanligtvis är det upp till läsaren att bedöma om studien är generaliserbar (Patel, Davidson, 2003).

7. METODDISKUSSION

När vi nu reflekterar kring vår metod och vårt val av respondenter så upplever vi att det ändamålsenliga urval vi gjorde gav oss en berikad inblick i området. Respondenterna hade ett intresse av det vi ville undersöka, och delade gärna med sig av erfarenheter och upplevelser. Vi är dock medvetna om att resultatet från de åtta respondenterna i de tre urvalsgrupperna inte kan leda till en generalisering. Syftet med vår studie var inte att generalisera utan den skulle leda till en ökad kunskap inom området. Den litteratur vi använt oss av kommer mestadels från kriminalvården, vilket kan ge ett snävt perspektiv på området. Vi anser dock att deras material gav oss information om det som var av relevans för vårt område, vidare ansåg vi att deras material hade en stor tillförlitlighet.

Det fanns hos oss tankar på hur respondenterna kunde uppleva att vi båda närvarade vid intervjuerna. För att undvika att respondenterna skulle känna sig obekväma med att den som inte svarade för intervjun höll sig mer i bakgrunden av samtalet och endast inflikade vid behov, berättade vi om varför vi båda önskade närvara. För att ytterligare minska en eventuell obekväm situation försökte vi, när det var möjligt, att tänka på hur vi placerade oss i rummet. Detta för att eftersträva en gemenskap, där vi skulle diskutera tankar kring intresseområdet. Intervjuguiden hjälpte oss att föra samtalen inom området för vår studie. Vissa respondenter hade, av olika anledningar ett behov av att utvidga samtalet. Vid dessa tillfällen avbröt vi inte respondenterna då vi ville att de skulle få en möjlighet att uttrycka det som kändes viktigt för dem. Det omfattande material som respondenterna gav oss under intervjuerna kunde till en början kännas svårhanterligt. För vår del innebar det att noga välja ut de delar som berörde våra frågeställningar. Bearbetningen av intervjumaterialet innebar att vi lyssnade av intervjuerna samt att vi sedan skrev ned dem ordagrant. Vi är medvetna om att beroende på hur vi har valt att exempelvis placera skiljetecken eller förtydliga pauser i utskriften kan ha inneburit en förvrängning av innehållets mening. Genom att upprepande gånger lyssna av bandinspelningen har vi försökt att återge det sagda utan att förändra innebörden. För att

ytterligare öka tillförlitligheten av våra resultat borde vi förutom återkopplingen under själva intervjuerna även låtit respondenterna ta del av resultaten för att sedan ge oss svar på om våra tolkningar och slutsatser är rimliga.

8. RESULTAT OCH RESULTATDISKUSSION

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för våra intervjuer med berörda personer. Resultaten kommer att redovisas utifrån de fem kategorier som vi fick fram i analysarbetet. Resultaten kommer även att redovisas utifrån våra urvalsgrupper; frihetsberövade pappor, kriminalvård och socialtjänst. De olika kategorierna inleds med vår egen kommenterande text samt med en presentation av utvalda citat av det som våra respondenter har berättat. Därefter kommer vi slutligen att applicera tänkbara teoretiska perspektiv. När vi finner det lämpligt kommer vi att applicera resultaten på tidigare studier samt till respondenternas respektive ansvarsområde.

De tre pappor som vi har intervjuat har befunnit sig frihetsberövade under olika tidsperioder. De har alla haft långa straffpåföljder som de avtjänat på olika anstalter runt om i Sverige. Av våra respondenter från kriminalvården var en av dem barnansvarig på anstalten och två var vårdare. Respondenterna från socialtjänsten arbetade på en barn- och ungdomsenhet samt på en familjerättsenhet.

8.1 Tankar om barns besök på anstalt

Papporna beskriver en viss kluvenhet till att barnen kommer på besök till anstalt, då det är en ohälsosam miljö för barnen att vistas i. Besöksrummen är trånga, galler överallt, säkerhetskontroller, inlåsning och personalens uniformer kan väcka frågor och obehag för barnet. Papporna är positiva till att anstalter idag har besökslägenheter som ger en bättre möjlighet till att kunna träffa barnen. De är eniga om att dessa lägenheter är det bästa ur ett barnperspektiv. Mötet blir mycket mer naturligt för barnet och pappan då det påminner om en hemmiljö. De efterlyser samtidigt att de borde finna många fler då de anser att behovet är stort av att få använda dem.

”Det har börjat nu på olika anstalter med besökslägenheter, där man kanske kan bo över helgen, med familjen och det tycker jag är viktigt. Men det är inte alla anstalter som har det för många av de här anstalterna som finns idag de är gamla.”(Pappa, F)

”Besökslägenheten är det bästa som har hänt kriminalvården, absolut.”(Pappa, H)

Papporna anser att när det är möjligt och om det är av rätt anledning så är permission ett bra sätt att underlätta relationen till barnen. De menar att barnet kanske inte är den sanna anledningen till att pappor ansöker om permissionen, systemet kan utnyttjas. Men permissioner är det absolut bästa för barnen, då behöver inte barnen komma i kontakt med fängelset överhuvudtaget och de kan vara hemma i sin trygga miljö.

”Det absoluta är att de kan vistas i deras egen miljö, självklart. För de går igenom samma säkerhetsrutiner som vem som helst.”(Pappa, H)

En pappa gjorde ett medvetet val att inte låta barnen komma på besök till ett litet rum, trots att barnen var relativt små. Han valde istället att träffa sina barn i en besökslägenhet och då kunde hela familjen vara tillsammans i 48 timmar.

”Det var bara vi själva och vi lagade mat, vi nattade, som för mig var liksom helt främmande egentligen. Där fick jag vara med och natta och byta blöjor och liksom vara med överallt och sen var det slut.” (Pappa, H)

Respondenterna från kriminalvården arbetar för att papporna i möjligaste mån ska kunna ha en kontakt med sina barn. Deras tankar kring barns besök på anstalt var samstämmiga, de hade blandade känslor. De menade att barn inte ska behöva låsas in, inte behöva visiteras och att miljön inte är tillräckligt barnvänlig men att en kontakt är viktig för många barn. Vidare arbetar de med att förbättra besöksmiljön.

”Det är ju för barnen, visst där är en tv en del leksaker men det är inte så att man känner sig hemma direkt när man kommer in där. /.../ Det är nog lite blandade känslor, det är det. På ett sätt så tycker jag att ett så litet barn ska ju inte vara här, men så samtidigt så, han kan ju behöva sin pappa. Och om de har en bra kontakt innan så är det väldigt dumt att inte fortsätta ha den kontakten.” (Resp.D)

Även respondenterna från socialtjänsten ansåg att miljön var av betydelse samt barns ålder då de i vissa perioder är mer känsliga för intryck. Men de menade ändå att en kontakt mellan barnet och pappan var viktig. En respondent ansåg att när barn mellan fyra och sex år kommer till fängelse så kan det väcka många funderingar. Ett barn kan känna en oro för sin pappa, att han inte har det bra. Är det ett kortare fängelsestraff så brukar de råda dem att inte åka på besök. Men när det gäller mindre barn så kan det vara bra att träffa sin förälder tätt, för att inte glömma. De har inget minne av själva fängelset, utan då är det pappan som blir det viktiga.

”Det är en rätt speciell miljö naturligtvis. Att den skulle vara skadlig, det är ju av vikt för barnet att de vet att föräldrarna är i livet och att de vet att de finns.” (Resp. A)

”För några år sedan när man satt i fängelse, så satt man där. Då var familjen bortkopplad på nått sätt. Men nu alltså, de får reda på sina rättigheter. – Men jag kan faktiskt, här finns ett rum som är anpassat för barn. Här kan jag träffa mitt barn jag behöver inte vara utan honom i ett år för att jag sitter i fängelse. Det tycker jag ju är jättebra.” (Resp. B)

Resultatdiskussion: Barns behov och barnets bästa, är återkommande begrepp i vår bakgrund och i de tidigare studier som gjorts. Respondenterna från socialtjänsten och kriminalvården har ett tydligt barnperspektiv i sitt arbete med barn till frihetsberövade. Vi upplever att de i största möjliga mån arbetar för att barn ska kunna ha en kontakt med sin fängslade pappa. Utifrån barnets behov, ålder och mognad stödjer de sedan en lämplig kontaktform. Vi kan se att deras arbete har en grund i de riktlinjerna som finns enligt FN:s barnkonvention (Konventionen om barnets rättigheter, 2002). När det gäller barns besök på anstalt framkom att samtliga respondenter kände en viss tveksamhet. Det var viktigt för barnet att kunna behålla en relation till sin förälder men fängelsemiljön var inte alla gånger den bästa för ett barn. Vikten av att upprätthålla och befrämja en kontakt kan vi se utifrån att individer påverkas och formas av människor i vår närhet. Det är också utifrån dessa vi skapar vår livsvärld och genom en interaktion bevarar eller skapar vi relationer till varandra. När det inte ges möjlighet till ett fungerande samspel kan inte relationen upprätthållas vilket kan innebära att individens självförtroende försämras (Nilsson, Waldemarson, 1994). Den gjorda forskningen visar att konsekvenserna av ett fängelsestraff är beroende av hur kontinuerlig kontakten är mellan pappa – barn (Hairston, Seymour, 2001). Vi upplever att respondenterna utifrån sina uppfattningar gör de olika val och bedömningar om barn ska komma på besök till anstalten ej. En pappa valde att enbart träffa sin familj i en besökslägenhet för att de på så vis skulle kunna umgås under en helg i en mer naturlig miljö. Antalet lägenheter inom kriminalvården var och är få, vilket innebar att familjen inte kunde ses oftare än var tredje månad. Han valde dock detta alternativ som, han beskriver, stärkte hela familjen. Han kunde vara med om vardagliga ting som att laga mat och byta blöjor, han var för en stund en del av familjen. Vi tycks kunna se att kriminalvårdens beslut om att varje anstalt ska ha en barnansvarig understödjer ett ökat barnperspektivet hos samtliga personal. Vidare även att frihetsberövade föräldrar mer kan börja reflektera över om en kontakt är till för barnets bästa eller om det handlar om dennes egna behov (KVV (b), 2007).

8.2 Att berätta sanningen för barn

Inte alla pappor har berättat för sina barn att de satt i fängelse. De är däremot överens om att man bör berätta, vara ärlig. De anser att barnets ålder och mognad ska avgöra när det är lämpligt att berätta. De uttrycker också att mängden information kring fängelsevistelsen bör sorteras för barnets bästa. De upplever att det är en känsloladdad situation för dem då de både vill skydda barnet samt att inte ”förlora sitt ansikte” inför barnet.

”De vet inte att jag har suttit i fängelse, mina barn. Vi har valt att ta den vägen eftersom de var så små. Men det var ju i mitt fall. Det finns ju andra där barnen är äldre och liksom har en bild av fängelse som Pippi Långstrump, källare där med randiga kläder och en kula på foten. Så sådana diskussioner hade vi med dem som hade äldre barn, absolut. Hur ser barnen på att pappa sitter i fängelse, hur har han det?”(Pappa, H)

”Det var för att skydda dem, det var helt och hållet för att skydda dem. Jag ville ju inte säga, det handlade inte om mig, det gjorde det inte.”(Pappa, G)

En pappa hade tankar om att berätta när han ansåg att barnen var mogna för sanningen. Idag kan han se att han utgick från sig själv vilket han anser vara fel. Alla pappor upplever att barn är mycket smartare än vad vi tror, barn vet.

”Jag höll det hemligt de första åren, de hann ju bli tretton, fjorton år innan jag berättade att jag satt i fängelse. Dom hade visst det rätt länge. Ni vet där kom ett vykort ifrån Kumla och där stod att jag jobbade på en oljeplattform, och så var det poststämplat i Kumla. Man trodde inte att de tänkte så mycket på det, trodde inte att de var så uppmärksammade på det, men det var de.”(Pappa, G)

Kriminalvårdens respondenter upplever att många pappor inte berättar av rädsla för hur de ska uppfattas av barnen. De framhåller vikten av att barnen får veta sanningen, då de redan innan ofta har en viss vetskap. Genom att berätta kan man avdramatisera situationen för dem. Deras erfarenhet visar att många pappor blir både förvånade och lättade när de väl berättar sanningen.

”Då brukar jag fråga först, har du berättat att du sitter inne? Då är det många som inte ha det, som säger att de är på jobb utomlands eller att de är på semester eller ja, vad för någonting som helst /.../. Och då försöker jag alltid att påverka dem att de ska berätta att de sitter, för jag tycker att det är viktigt och det är det bästa, att inte ljuga. /.../ Många gånger känner de en lättnad och en förvåning över vilken liten reaktion det blev. Det som de hade målat upp som dödsiktigt, det var liksom bara ingenting. – Oh, vad skönt att du inte är sjuk, pappa. Eller liksom, – Visste jag väl, vad tramsig du är. För det är så många gånger, att de vet.” (Resp.C)

Även respondenterna från socialtjänsten ansåg att man bör berätta för barnen var pappa befinner sig. De framhåller vikten av vara ärlig mot barnen bl.a. för att barnet inte ska få höra det från annat håll. Barn vet och upplever många gånger mer än vad vi tror. De menar att man inte alltid behöver berätta hela sanningen men att försöka vara så ärlig som möjligt. Det bör

göras med hänsyn till barnens ålder och hur mycket barnet kan förstå av situationen. Det är dock föräldrarna som måste ta ställning till om de ska berätta sanningen.

”Om de frågar, så tycker jag man ska vara ärlig. För de kommer ändå att få reda på det längre fram. Sen behöver man kanske inte gå in på detaljer om anledning varför eller vad det är utan att, är det mindre barn så kan man säga. – Pappa har gjort någonting dumt, någonting man inte får lov att göra och då får man sitta i fängelse ett tag. Alltså att man försöker avdramatisera, men att man är ärlig.” (Resp. B)

Resultatdiskussion: Barn får inte alltid vetskap om att pappa sitter i fängelse. De professionella uttrycker att först då barnen får veta sanningen kan de stödja dem i alla funderingar samt känslor som väcks hos dem. Detta kan vi se som, om barnet inte får vetskap om sin förälders frihetsberövande kan barnets livsvärld bli hotad. Barnet försöker kanske då att ensam korrigera sin förlust vilket kan skapa ytterligare kaos, det kan leda till att barnet kanske inte fungerar i andra samspel ex. på dagis eller i skolan. Ytterligare kan även barnets relation till den andra föräldern bli konflikt fylld och om den vuxna inte har vetskap om barnets inre känslor kan denne inte heller hantera dem. Detta tolkar vi utifrån Hedins sagda att barnets förlust och ovisshet av en förälder kan ge sig till känna genom att barnet förändras i sitt agerande. Om andra vuxna runt barnet försöker frånhålla barnet en kontakt med den frihetsberövade föräldern kommer kanske barnet själv att bilda sig en uppfattning om denne som inte är verklig (Hedin, 2000). Vidare anser respondenterna att man kan sälla informationen med hänsyn till barnets ålder och mognad.

Papporna beskriver att det är bra att berätta sanningen men samtidigt är det svårt. När är barn mogna för det och hur mycket ska man berätta? Det innefattar ett utelämnade av sig själv och rädslan för att göra barnen illa. Vi kan tolka att barns och pappors tillstånd kan ses som en krissituation. Vi kan se att pappan har hamnat i en utsatt situation som han inte riktigt vet hur han ska hantera. Hur omgivningen ser på pappan kan vara avgörande för hur han ska kunna hantera sin situation. Pappan som tillfälligt har förlorat sin autonomi kan även uppleva en känsla av misslyckande och se sig själv som oduglig och övergiven. Hela situationen kring frihetsberövandet blir förstärkt av skuld och skam (Cullberg, 2003). Barnets uppfattning om pappan kan bli ännu mer viktig. Rädslan av att förlora relationen gör kanske att pappan väljer att inte berätta. Vi menar att först då situationen lyfts fram och att man öppet kan prata om den ges möjligheten att bemästra dess konsekvenser. Respondenterna uttrycker just vikten av att avdramatisera förälders frihetsberövande. När ett hemlighållande byts mot en öppenhet

kan situationen ses för vad den är och andra möjligheter kan framträda till hur en fruktbar relation kan bevaras (Schjöldt, Egeland, 1994).

8.3 Ett arbete för att underlätta kontakten mellan pappa - barn

När en pappa önskar kontakt med sitt barn sker kriminalvårdens arbete utifrån vad som är bäst för barnet. Personalen tar reda på hur vårdnaden ser ut. De kontaktar personer i barnets omgivning för att få en inblick i hur pappans och barnets tidigare relation har sett ut. Samt försöker utröna hur den andra vårdnadshavaren ställer sig till en kontakt. Deras arbete bygger på ett förhållningssätt med omtanke och respekt utan att frånta pappan det egna ansvaret över situationen.

”Är det bra för barnen så främjar vi det är det inte det så gör vi inte det. För att vi måste kolla till barnen i första hand. Då blir det ju mycket att prata med både kanske socialen, mamman och kanske andra släktingar, morföräldrar, farföräldrar, nånting sånt så det är ju där man får börja jobba.” (Resp. D)

”Det är ju klienten som ska vara drivande” (Resp. D)

När det blir aktuellt för ett barn att besöka pappa skickar anstalten hem broschyrer, liknande små sagoböcker. Detta görs för att förbereda barnet inför besöket på anstalten. Respondenterna beskriver att besöken kan upplevas som obehagliga för barnen. De ska passera grindar, det är stängsel överallt och man befinner sig i låsta rum. De som är närvarande då barnet kommer till anstalten har fått en utbildning i hur de bör bemöta dessa barn. Genom lek kan de utföra den visitation som för många kan kännas otäck.

”Att man ska försöka göra till en lek. Just för de små barnen. Att man kör den här metalldetektorn, jag har sett det någon gång och jag tycker att de sköter det lysande. Det tror jag är viktigt, det ska ju inte vara nåt skrämmande heller ju. Där kommer dom med en konstig apparat och göra det lite kul. Så att vi försöker väl och avdramatisera så mycket som möjligt när de kommer hit. Sen är det också beroende på, vissa upplever jag som de är rätt vana att träffa sin pappa i den här miljön, tyvärr och då bryr de sig inte, det är vad de ska göra.” (Resp. E)

Respondenterna upplever att många män på olika sätt förändras när de blir frihetsberövade. I livet utanför finns mycket annat som styr deras liv och många av dem har tappat kontakten med sina barn. Väl inne på anstalten börjar de fundera på vad de vill göra med sina liv, i detta skede kommer ofta barnen på tal. Tankar om barnen väcks även i de olika program med en kognitiv bakgrund som berör familjesituationen. Hur det har sett ut innan, hur det skulle kunna se ut i framtiden och vad kan du göra åt det? I studiecirkeln om föräldraskap väcks tankar som; Hur vill du vara för att vara en bra förälder? Att vara kontaktman innebär även ett

individuellt arbete med den intagne. Vilket stöd är den intagne i behov av samt kan en kontakt med andra myndigheter vara av vikt för den frihetsberövade.

”Ja, det är i alla fall en liten, liten chans till att fånga dem i tanken att, det är inte bara jag, utan jag ska kanske ta hänsyn till någon mer.” (Resp. C)

”Man tittar väldigt mycket på konsekvenserna. Där är det jätte ofta det kommer upp familj, barn alltså, att det är ju de som blir drabbade, det är inte så himla kul. När man kör det här programmet, den delen när, man drar i de långsiktiga konsekvenserna och får upp det på papper. Hur många som, man ser verkligen hur. – Oj, ja, just det ja. De vet ju om det, men att se det på ett papper, det ger ju effekt. Där är många som säger. – Shit, är det detta jag sysslar med? Så att där blir många såna aha-upplevelser.” (Resp. E)

De upplever även att en del pappor är osäkra i hur de ska ta kontakt med sina barn. Det handlar då om att stödja dem i att återknyta kontakten med familjerna. Inte alla pappor vill att barnen ska komma på besök till anstalten. Respondenterna respekterar pappornas val och försöker uppmuntra dem till andra former av kontakt, exempelvis via telefon, brev eller permission.

”Sen är det vissa som inte vill, dels så kanske de skäms eller så tycker de inte om att visa upp den här miljön för sina barn. Så att då får man jobba kanske mer för när de har permission att man planerar in så att de får träffa barnen då. Ibland så, jag menar det är ju inte alltid de bor tillsammans med modern, har den här kontakten, då får man försöka lösa det. Kanske träffas på stan, det är lite pusslande. Det är klart, det är andra som måste säga sitt till det också. Men man försöker ju, främja kontakten, det är ju jätte viktigt.” (Resp. E)

”Vill de inte det med en gång så tycker jag att det man kan göra, är att säga. – Har du tät telefonkontakt, kan du skriva eller skicka en teckning om hur det ser ut i ditt rum?” (Resp. C)

En respondent pekar på svårigheten i att kunna skapa en öppen relation med papporna pga. den dubbla roll personalen har som vårdare. De intagna håller en distans till dem vilket kan försvåra samarbetet mellan kontaktpersonen och den intagne. I ena stunden ska de visitera, låsa in dem, hålla förhör vid misskötsel för att i nästa stund finnas som ett stöd. Deras klädsel samt hierarkin bland de intagna på avdelningen har betydelse för hur mycket de intagna väljer att söka stöd hos vårdarna.

”Att vi är blåklädda, ena stunden så ska vi sitta och prata med dem om känslor och sånt där, vilket de har svårt för. Och sen i andra ändan så ska vi då ha med säkerheten att göra. Men det handlar mycket om personkemin. /.../ De har sin hierarki inne på avdelningen. Är du kanske lite högre upp ska du förhålla dig till oss på ett visst sätt, då ska man inte prata så mycket med oss. Det är liksom inte riktigt okej.” (Resp. E)

Vidare upplever samma respondent att de intagna har lättare att öppna sig vid programmen som används på anstalten. Det skapas en annan relation mellan dem och personalen.

”Du får ett annat förhållande till dem, de vågar prata mycket mer. Och ofta det jag har upplevt det är att de som man har haft i en grupp, även när den är slut så kommer de gärna till mig. Så man får en speciell kontakt. Och det är ett forum där de ska kunna få prata öppnare.” (Resp. E)

På vår fråga om hur socialtjänstens arbete såg ut för att underlätta en kontakt mellan en frihetsberövad förälder och dennes barn framkom att det inte var en vanlig arbetsituation för dem. Men finns det ett behov så befrämjar och stödjer de familjen i detta.

”Det är ju alltså oftast att pappa kontaktar från fängelse eller häktet då han är frihetsberövad. Att han vill träffa sitt barn och då kontaktar vi mamman och sen så får vi träffa mamman och prata med henne. Så kan vi ju råda henne kring vad vi anser om barnet ska ha ett umgänge med pappan.” (Resp. B)

Deras arbete handlar om att utreda, motivera och stödja både föräldrarna och barnet. Ett arbete som ska ske utifrån vad som är bäst för barnet. Pappans möjlighet till att ha kontakt med barnet är väldigt beroende av den andre förälderns inställning och medverkande. De beskriver att de arbetar för att få båda föräldrarna delaktiga.

”Vi ringer mamman och säger nu har pappan till din pojke kontaktat oss och han vill gärna ha ett umgänge, han sitter i fängelse och sådär. Så frågar vi om brottet och hur har han varit mot dig och hur har han varit mot barnet? Vad tycker du om ett umgänge? En del mammor är ju bromsklossar, de vill ha barnet själv. Även om det kan vara en dålig förälder så är det ändå barnets pappa eller mamma. Som de har rätt att träffa, om barnet vill, om det är bra för barnet. Ibland vill inte barnet, men det är bra för barnet ändå, det kan vi se men inte barnet och inte mamman. Så ibland kan vi gå emot både barn och mamma för vi ser att denna pappa är viktig, han har mycket att erbjuda det här barnet. Vi försöker motivera mamman. Och är det så att hon absolut inte vill så får vi ringa tillbaka till pappan och säga det och då får han driva det rättsligt. Han får kontakta en advokat och så får det gå den vägen. Då blir det ju en lång process.” (Resp. B)

Det finns tillfällen då barnet inte har en möjlighet att få stöd av den andre föräldern vid besök på anstalt. Respondenterna från socialtjänsten beskriver att de engagerar personer som kan stödja barnet i dessa möten. För att barnet ska kunna känna en trygghet hos denna person får de i god tid möjlighet att bekanta sig med varandra. Beroende på barnets ålder och behov så kommer man överens om kontaktpersonen ska vara med under mötet eller kanske bara finnas i närheten.

”Då är det så att då kan vi ju naturligtvis ge familjehemmet i uppdrag att de upprätthåller kontakten, alltså att det kan vara ett uppdrag de får i sin roll som familjehem.” (Resp. A)

”Den här kontaktpersonen får träffa barnet och lära känna, är det då större barn så behövs det kanske bara ett par tre träffar. Men är det mindre barn så kräver de en relation, speciellt om de inte känner pappa. De vill ha någonstans där de kan vända och tanka om det inte skulle fungera, om de blir rädda.” (Resp. B)

En respondent uttrycker betydelsen av att barnet också behöver stöd. Det finns många känslor och tankar som barnet kan behöva lätta på. Även de kan känna en skuld i situationen. Vidare beskriver de att kontinuitet är jätteviktigt för barnet, att få veta när och var de ska få träffa sin förälder.

”Vi har ju rätt så mycket barnsamtal här uppe, /.../ vi hjälper dem att hantera sin situation /.../. Det tar ju rätt så många samtal innan de vågar öppna sig här. Men efter ett tag så kan de, då blir detta en ventil. Då kan det också vara bra att prata om pappas situation. Och att, det pappa har gjort har inte med dig att göra, han har det bra och det är inte ditt fel att pappa sitter i fängelse och pappa tycker om dig ändå. Och sådär att man stärker barnet.” (Resp. B)

”Ja, alltså man får titta lite på hur svikna är de här barnen? Vad har hänt tidigare? Är det här en man som har tagit upp och svikit, tagit upp och svikit och så här och då är det klart att man även får ha en diskussion så att säga, hur ska det här se ut och på vilka premisser?” (Resp. A)

Det som papporna såg som avgörande för om de skulle kunna ha en kontakt med sina barn under anstaltsvistelsen var mammans inställning till detta. De beskriver att hennes godkännande och det stöd hon kunde ge var betydelsefullt för dem.

”Jag har haft en jåkligt förständig kvinna bredvid mig som har varit formidabel, kan jag uttrycka mig på något annat sätt. Hon har varit kalas, alltså. Och det sätt hon har varit med barnen det har varit jättebra, verkligen.” (Pappa, H)

”Hon var ju tvungen till att godkänna det, annars hade inte jag fått träffa dem.” (Pappa, G)

På vår fråga om hur samarbetet mellan kriminalvården och socialtjänsten fungerade, uppgav respondenterna från kriminalvården att de har olika uppfattningar och erfarenheter. Samarbetet var inte alltid så regelbundet och kvalitén kunde variera, beroende på vilken socialtjänst samt av vilken anledning de har kontakt. De ansåg att samarbetet kan bli bättre och arbetar också på det. De ser även att sekretessen ibland kan vara ett hinder för att deras arbete ska kunna bli givande.

”Det har funnits ärenden där jag har känt att socialen har tagit mammans parti gentemot pappan och gör allt för att förhindra att han får tillgång eller liksom sina rättigheter tillgodosedda och då har inte samarbetet fungerat oss emellan, eftersom att jag då har tagit pappans parti /.../. Men det finns också goda exempel där folk har varit intresserade och tyckt att det här är viktigt, det här är viktigt för barnen, vi skiter i föräldrarna men för barnens skull, vad kan vi göra för att underlätta för att de ska må bra nu när pappa sitter inne.” (Resp. C)

Respondenterna från socialtjänsten menade att en samverkan inte var vanligt förekommande.

Men de upplevde att den kontakt de har med kriminalvården fungerar bra och är givande.

”Vi har inte så mycket med dem att göra, mer än kanske i de här utredningarna. Men jag har ibland alltså någon gång ringt och rådfrågat dem. Sagt att ni har en pappa

som sitter häktad hos er, han vill träffa barnet, och så vad tycker ni? Är det lämpligt, är han i balans? Ni som ser honom dagligen /.../.” (Resp. B)

Resultatdiskussion: Pappornas uppfattningar om hur personalen underlättade deras kontakt med barnen varierade. Utifrån hur personal från kriminalvården och socialtjänsten beskriver sitt arbete för att underlätta en kontakt, kan vi se paralleller. Deras arbete utgår ifrån att utreda, stödja och motivera den enskilde och familjen. Vi kan också dra paralleller till ett systemteoretiskt perspektiv. Vi tolkar att för att kunna finna resurser och stärka familjen där det finns obalans behöver man ta del av pappans, barnets, och hela familjens förhållande. Respondenter från kriminalvården och socialtjänsten men även papporna själv beskriver att kontakten är beroende av hur den övriga familjen ställer sig till en kontakt. Vilket förtydligar vikten av att hela familjen inkluderas i de professionellas arbete. Samtidigt är det av vikt att de olika formella systemen, som i detta fallet kriminalvård och socialtjänst kan ha en integrerad kontakt för att sammanföra pappa, barn till ett familjesystem i balans. En respondent inom kriminalvården beskriver hur denne upplevde när inte samverkan med socialtjänsten fungerade gällande pappa-barn kontakten. Socialtjänsten stod på mammas sida och det ledde till att respondenten tog pappans parti. Detta kan vi tolka att det skedde som en följd av att skapa en jämnvikt i den aktuella situationen, vi menar att de båda såg till sin arbetsfunktion (Payne, 2002). Genom denna konflikt kan vi skönja att barnets behov kommer i bakgrunden. Kriminalvårdens, socialtjänstens och föräldrarnas ansvar gällande barnets behov och situation uppmärksammas inte, utan de enskildas intressen blir framträdande. Barnets röst blir inte hörd och dennes sorgereaktioner över att ha en förälder i fängelse kanske inte då hanteras på bästa sätt.

Hedin (2000) framhåller att det är viktigt för barnet att kunna ha en regelbunden kontakt med sin förälder trots att denne vistas i fängelse, då detta ger en lugnande effekt på barnet. Hairston och Seymour (2001) beskriver att pappan är begränsad och avhängig till mammas inställning gällande kontakt med barnen. Bristen på kontakt kan leda till att pappans psykiska hälsa blir försämrad, samt att det kan påverka pappans uppfattning om sig själv som förälder. De pappor som hade en kontakt med sina barn under anstaltsvistelsen styrker mammas betydelse, genom att det var hon som lämnade sitt samtycke till det. En pappa som har upplevt en situation där mamman och myndigheter inte samverkade med honom för att kunna ha en kontakt med barnet uttrycker, ”Då var jag borta hur man än vände och vred på det”

(Pappa, H). Men vi har också fått ta del av goda samarbeten där de involverade har upplevt att de arbetat mot ett gemensamt mål som till slut ledde till något gott för alla. Samtidigt berättar de professionella att samarbetskontakter inte är vanligt förekommande, dem emellan. Här kan vi se att de vanligtvis arbetar i en mindre enhet, tillsammans med en individ eller en familj. Vi tolkar att det kan finnas en brist på erfarenhet när behovet finns att utöka sin kommunikation med andra. Svårigheter i samarbetet kan även bero på en okunskap för varandras ansvar samt inblick i individernas behov och intresse. Vidare menar vi att en fungerande samverkan mellan alla parter är ett måste för att kunna förverkliga olika mål. Vi utesluter inte att man måste se till säkerhetsaspekterna samt de olika ansvarsområdenas betydelse. En öppen och ärlig kommunikation är viktig för att alla parter ska kunna få en förståelse och inblick i varandras verklighet. Utifrån Cullbergs (2003), kristeori, anser vi att avgörande för om de professionellas stöd ska kunna vara fruktbart för den frihetsberövade och för barnet i deras kristillstånd, är förmågan att kunna se situationen ur ett helhetsperspektiv. Det innebär att sätta sig in i individens psykiska mognad samt vilka betydelsefulla personer som finns nära individen. För att kunna hjälpa individen behöver man förutom personens aktuella förhållande även sätta sig in i dennes levnadsbakgrund. Detta hänvisar vi vidare till att personalens relation till den intagne förbättras vid de olika program och utbildningar som finns på anstalten. Här stöttas den intagne till att lyfta fram och öppet kunna prata om sina olika problemsituationer, personalen får en inblick i den frihetsberövades hela situation.

8.4 Pappornas upplevelse av hur kontakten med barnen underlättas

Papporna upplevde under sina tidigare anstaltsvistelser att det fanns ett bristfälligt stöd gällande kontaktmöjligheten med barnen. Däremot kan de se att kriminalvårdens arbete har förändrats gällande barnperspektivet.

”Jag kan inte precis påstå att man främjade kontakten, inte då under den tiden, men däremot idag, /.../ har jag sett hur det fungerar på anstalt ganska nyligen. Och nu är det ju på ett helt annat sätt.”(Pappa, G)

”Jag gjorde en massa skrivelser till dels myndigheter, dels journalister gjorde jag ett utskick där min huvudtanke egentligen var att få delta i ett så magiskt ögonblick som en förlösning är. Kan inte vara av ondo för min del utan bara av det goda, så att säga. Men man avslog min begäran på alla håll och kanter.”(Pappa, H)

Vidare beskriver de olika anledningar till att kontakten med barnen inte kunde bevaras när de satt i fängelse. En pappa beskriver att han inte fick ha någon kontakt med sitt barn pga. missbruk och kriminalitet. Under alla dessa år fanns tankarna hela tiden på barnet och ju längre tiden gick desto svårare var det att ta kontakt. Det fanns en rädsla att bli avvisad.

Istället förträngde pappan att han hade ett barn. Under den här tiden frågade inte kriminalvården de intagna om de hade barn. Det var inte förrän pappan kom till ett behandlingshem som det framkom. En annan pappa kämpade för att bli delaktig i sitt barns liv, men lyckades aldrig.

”Då frågade dom mig för första gången om jag hade barn och då sa jag nej. För jag vågade inte ta det här steget att ta den här kontakten. Men den tjejen som jag hade då, hon hade hört någonstans att jag hade ett barn. Och då kunde jag inte ljuga längre. Det kändes konstigt den här känslan som... jag kunde inte hantera den. Jag försökte slingra mig och komma ifrån det här ansvaret att ringa honom och allt det här. Och börja rota i var han bodde och så. Då kunde jag inte ljuga längre. Jo, jag visste ju var han fanns. Så jag kunde skriva ett brev och sen så... så jag skickade det på måndagen och på torsdagen ringde det. Han ville träffas.”(Pappa, F)

”Jo, under de första fem åren så skrev jag, för att inte ljuga så 200 brev, i alla fall, till pojken mamma. Vi hade ett väldigt stormigt förhållande hon och jag. Och jag fick aldrig några svar tillbaka. Det fanns ju inom mig alltid, pojken, pojken.”(Pappa, H)

Papporna har olika erfarenheter och tankar kring den föräldrautbildning som kriminalvården erbjuder. En upplever att det inte fanns något barnperspektiv under hans anstaltsvistelse. En annan uttrycker att utbildningen kan bli bättre genom att låta vuxna barn berätta om sina upplevelser kring att ha haft en förälder i fängelse.

”Föräldrakurser, det tycker jag är jättebra. Det var aldrig något jag var med på. Jag var inte där, jag var ju livrädd.”(Pappa, F)

”Ja, man försöker i alla fall väcka frågan på något vis inom kriminalvården /.../ och det är bra. Men varför inte ta in ett vuxet barn till en förälder och föreläsa för dem. Istället för att det kommer en sådan där 'flumlundare' och berättar hur fint allting ska bli och lindar in det i bomull. För detta är ingen jävla bomullstillvaro. Det är en hård, tuff tillvaro både för barnet och för pappan./.../ Utan ta in en som har upplevt själv, alltså ett vuxet barn vars föräldrar, mor eller far har suttit i fängelse. Och få berätta om sina känslor inför jul, nyår och i skolan. Lögner och med det jävla sveket och sånt. Uppläs dem istället för att romantisera det. För det tål vi, om jag säger så. Vi är inte så jävla rara som man vill ha det till.”(Pappa, G)

Papporna var tydliga i att det är barnens behov av kontakt som ska stå i fokus. Kontakten mellan pappa och barn kan ske på gott och ont. En pappa uttrycker att genom sina känslor av skuld och skam söker man lindring och förlåtelse hos barnen. Det blir ett sätt att köpa sig fri från situationen som innebär mycket besvikelse och smärtsam sorg. Papporna uttrycker att finns där en redan etablerad kontakt innan anstaltsvistelsen, så är det självklart att den ska bevaras, man ska värna om barnen. Dock ska barnen inte bli den faktor där pappan ser sin förändring. Arbetet med att förändra sin livssituation ska börja inom sig själv, att bearbeta det som ligger till grund för de val som gjorts i livet.

”Barnen är nummer ett. De har rättigheter, föräldrar har skyldigheter.”(Pappa, G)

”Man ska först försöka göra mamman eller pappan drogfri och det är ju jättesvårt. Det finns ju jättefina program idag. Det fanns ju inte på min tid. Jag tror man ska

börja där för att få dem drogfria och kriminellfria. Barn märker rätt fort om mamma eller pappa är drogfria eller vad de är.”(Pappa, F)

Vid situationer som kunde vara jobbiga t.ex. sin familjesituation uttryckte papporna att de inte sökte stöd hos personalen. De berättade att en intagen oftast håller en viss distans till personalen, man ska inte snacka för mycket med dem. Istället pratade de med andra interner. Kanske inte alltid om de känslomässiga bitarna, då många behåller en mask för att inte lämna ut sig för mycket. De berättade vidare att de av olika anledningar förändrade sin syn på personalen. De upptäckte andra sidor av dem som de inte sett tidigare.

”Ären innan när jag satt, snackade jag inte med honom, jag bara tittade förnedrade på honom. Men efteråt, allt det här som hände, han såg väl något i mig som han inte hade sett innan. Och när jag ville ha honom som kontaktman så var väl min tanke att, han kan jag börja manipulera med, för det har jag varit specialist på. Men med facit i hand så var det ju han som manipulerade mig istället. /.../ Som när han sa, - Du, ska du ha mig som kontaktman så gäller ärlighet. – Jag har inte varit ärlig i hela mitt liv, hur vill du nu att jag ska vara? – Var dig själv, sa han.” (Pappa, F)

”Prästen, anstaltschefen och alla skulle komma ner och titta på den här bebisen och få hålla henne lite grann och så. Så då fick man se en annan sida av dem också, som jag egentligen avskydde mer eller mindre. Att de också kunde vara mjuka och kanske de såg en annan sida av mig också, fick ett annat perspektiv på oss, hårdhamrade busar, eller hur man nu ska uttrycka det.” (Pappa, H)

Resultatdiskussion: Papporna var eniga om att barnets vilja och behov måste prioriteras. De pappor vi har intervjuat har befunnit sig frihetsberövade under olika tidsperioder. Deras uppfattningar om hur personalen underlättade deras kontakt med barnen varierade. Vi tycks kunna se att de pappor som befann sig frihetsberövade längre tillbaka i tiden oftast upplevde ett mindre stöd från myndigheterna. Detta tolkar vi som att de förändringar inom området och de lagändringar som gjorts inom de båda professionerna; införandet av barnansvarig, barnperspektivet i socialtjänstlagen etc. ger resultat. Papporna kan idag tycka att kriminalvårdens utbildning i föräldraskap är bra. Men en pappa önskar en tydligare verklighetsförankring. Detta arbete kan i sin tur skapa en motivation till en förändringsprocess. De anser dock att inte enbart barnen ska vara anledningen till förändring, i första hand handlar det om att jobba med sig själv. Detta ses som viktigt då det annars finns en risk att relationen åter splittras. Den pappa som valde att undantränga sin roll som förälder, kan idag se att det har inneburit en stor förlust. Vi tolkar hans handling som en följd av att när en individ blir utestängd ifrån sin familj så kan man skydda sig själv genom att förtränga sin funktion som förälder. Under anstaltsvistelsen är familjen fortsatt psykiskt närvarande. Men att inte kunna ha en relation, att inte kunna vara fysiskt närvarande, kan innebära en förlust

som man inte riktigt kan hantera och väljer då den utväg som för den aktuella stunden är den lindrigaste. Vidare kan vi då tolka att denna lösning innebär en isolering av sin krissituation (Schjöldt, Egeland, 1994).

8.5 Upplevelse av barns besök på anstalt

De pappor som hade besök av sina barn beskrev att det var både längtansfulla stunder men samtidigt svåra. En pappa uttryckte att han vid ett tidigare straff hade lovat sina barn att det inte skulle hända igen, men ett nytt straff kom. Det svåra för honom blev att urskulda sig inför barnen. Varje gång de träffades gav han barnen pengar eller saker och som pappan återigen menade handlade om skuld och skam. Han trodde inte att han betydde något för dem om han inte gjorde det. Han beskrev även att han till en början ljög för barnen om sin situation och sitt mående för att skydda dem. Det var inte hållbart för barn genomskådar lögnen. Han valde att vara ärlig och då blev deras relation bättre.

”Det var jobbigt, för sista gången på förra straffet hade det låtit annorlunda. Och nu skulle det rättfärdigas. Då var det ju en massa yttre faktorer som var skuld till det. Så ser det ut. En förnekelse, det ligger ju till grund för att slippa se hur det egentligen är. När det gått tillräckligt länge så lever man i förnekelsen så starkt så att det blir en verklighet.”(Pappa, G)

”Så det är lätt att nu säga, att usch, ja, det var jobbigt, men nej det var det inte alls, nu när jag tänker efter, va. Utan det är jobbigt när jag tänker på det och det är ännu jobbigare att säga att det inte var jobbigt när de gick. Det är däremot sorg i det och smärta i den meningen. Men så var det, det var behagligt. Vi hade det ju jättebra, det var sockerkaka och läsk, och saft och vad jag nu köpt.”(Pappa, G)

Deras kontakt var under denna tid regelbunden. Barnen kom på besök och de talade i telefon med varandra och han upplevde att de hade en god kontakt. I efterhand har han reflekterat över vad begreppet god kontakt innebär.

”Jag upplevde det i stort sett i 20 år att, jag har alltid haft bra kontakt med mina barn, för jag har ju pratat med dem. Alltså, det kommer man på sen, att vad fan är bra kontakt? Ja, vad lägger man i det. /.../ Det var bra, helt enkelt. När de gick så hade jag gjort mitt, alltså vi hade haft vårt. Eftersom jag sen gick upp på en avdelning där jag var den enda som hade haft besök av mina barn, bland 20 stycken. Så det var ju jättebra då, det blev ju inte bara bra utan jättebra kontakt. Så det var ju ingen sorg i det, utan det har kommit i mitt förändringsarbete. Då kan jag se det sorgsna i det här med att det sågs som bra.”(Pappa, G)

En pappa satt på anstalt långt från familjen. Han berättar att man präglas av besöken, för honom fanns stor oro då familjen färdades mellan hemmet och anstalten. Vidare kände han sig skyldig till deras resor. Han övervägde om han skulle försöka få plats på en anstalt närmre hemmet. Han valde dock att stanna eftersom anstalten var bra och att han kunde träffa

familjen i deras besökslägenhet. Valet innebar att hans oro och hjälplöshet var återkommande inför varje besök och när familjen skulle återvända hem efter besöket.

”Den dagen, låt oss säga att besöket började kl. 10, så redan kl. 9 började magen på mig och sen blev kl. halv 10, kvart i 10, då gick jag och svettades och skakade lite grann. Sen var de lite försenade, och man får inte ringa några mobilsamtal. Så jag kunde inte kolla var de var någonstans. Så klockan fem över 10 då var jag skakig och tänkte var fan är de någonstans. Och sen när de kallade ner mig kvart över 10, låt oss säga, då var man så uppstressad så att det tar en 5, 6 timmar innan man lugnar ner sig. Sen avslutades besöken låt oss säga klockan 15, med den resvägen från /.../ ,så var de inte hemma innan min inlåsning så jag kunde aldrig nå dem hemma och få bekräftat att de kommit fram. Så den natten låg man ju absolut sömlös.”(Pappa, H)

I vår undersökning framkommer att respondenterna från kriminalvården vanligtvis inte närvarar under barnens besök hos pappa i fängelset. Den direkta kontakt de har med barnen sker då barnen kommer till, eller lämnar anstalten. De beskriver att dessa stunder är känslomässigt jobbiga för barnen, för papporna och även för dem själva. Respondenterna påpekar bristen av professionell handledning. När de upplever jobbiga situationer får de vända sig till varandra inom personalgruppen.

”Ja, alltså det var ju, alltså den här lilla tösen hon sken ju av glädje över att se sin far ju. Hon blev ju jätteglad och han blev ju rörd över att äntligen få träffa henne ju. Så det var ju, samtidigt var det himla skönt, det var ju kul och de hade nog en väldigt bra relation /.../, betydde väldigt mycket för honom. Man såg hur både han och dottern blev jätteglada av att se varandra. Och sen när det gick ju så var det tvärtom, det var sorgset, hon ville inte riktigt gå därifrån. Och han hade det svårt där, jag vet att han gick in på sitt rum och höll sig för sig själv resten av den kvällen. Så att det var nog väldigt, det var mycket.” (Resp. E)

En av respondenterna har varit med vid besök och upplever att det ofta kan vara väldigt svårt för pappan och barnen att slappna av och vara naturliga mot varandra. Det beror på vilka som närvarar vid besöket samt hur deras relation ser ut.

”De blir ofta väldigt nervösa, de blir ofta väldigt, väldigt nervösa för hur det ska gå och hur de ska hantera. Och ja, vad de ska fråga om och vad de ska berätta själva och så där. Det beror mycket på vilken ålder barnen är i.” (Resp. C)

Respondenterna beskriver att många pappor har ett behov av att prata efter ett besök. Att få besök innebär en stor glädje för papporna och de delar gärna med sig av upplevelser. Men besök kan även vara svåra att hantera, det är många tankar som väcks när de träffar sina barn.

”Ja, alltså vissa har ju varit väldigt ledsna och då kan man ju känna av, är det läge för att prata?” (Resp. D)

Två respondenter belyser att begreppen skuld och skam är återkommande vid många samtal med de intagna.

”Ja, vi pratade lite ja det gjorde vi och han var ju jätteglad över att få träffa henne. Samtidigt mycket skuld och skam, pratade väldigt mycket om det.” (Resp. E)

”De känner att de borde ha varit där för sina barn mer. Och just att de skäms, de flesta skäms över att sitta här. Det är ändå ett misslyckande. Och när de då nyktrar till så har de insett hur mycket de, eller hur lite de egentligen har träffat sina barn när det varit ute.” (Resp. E)

Vidare beskriver de att det av olika anledningar kan vara svårt att stötta papporna i dessa stunder. Ibland pga. tidsbrist men återigen att det i vissa sammanhang inte är okej för en intagen att söka stöd hos vårdarna i dessa stunder.

”Det kan ibland vara tufft. Om det är kvällsbesök så slutar de kvart över sju, eller sju. Så ska de lämna urinprov och sen hämtar någon av personalen från avdelningen dem och sen är det inlåsning kvart i åtta. Så då har du en halvtimme på dig att så att säga släppa dina känslor.” (Resp. C)

”De kommer sällan till oss och pratar. Jag tror nog att vår syster får höra lite mer. Men som sagt det handlar lite om vilken relation man har till dem man är kontaktman för, eller om de har någon som de känner förtroende för i personalgruppen. Vissa har ett jättestort behov av att få prata av sig och gör det också. Vissa skulle säkert vilja och behöva det men, men de kan, det är inte riktigt okej att göra det för alla, att sitta och prata med oss.” (Resp. E)

De respondenter vi har intervjuat från socialtjänsten har ej närvarat vid några besök och kunde inte heller delge några tankar kring detta. Istället var det deras kontaktpersoner som medverkade vid barns besök på anstalt.

Resultatdiskussion: Vi upplever att pappornas olika val av besöksformer gav kontinuiteten av kontakt, vidare gav det hur de uppfattade och upplevde besöken. Täta och kortvariga besök skapade upplevelser av att relationen var god. Vilket en pappa upplevde under sin anstaltsvistelse men idag ifrågasätter han denna kontakt. Cullberg (2003) menar att frihetsberövandet kan skapa ångest utifrån människors behov av att bli accepterad och tillhöra samhällets normer och värderingar. Att regelbundet träffa sina barn kan upplevas som att man har en mer ”normal” (vårt eget val av ord) föräldraroll. Så som man lever tillsammans i det vardagliga livet, då möjligheten finns att delge varandra små och stora händelser. Att pappan och omgivningen upplevde kontakten som god kan vi tolka som att hans föräldraroll blev uppfattad som tillräcklig och accepterad. Det blev ett sätt att normalisera sin situation och föräldraroll. Vi upplever att det finns ett behov av att uppfattas som en pappa med ansvar, och för pappans del kan det minska den ångest som en straffåtgärd innebär. Genom att regelbundet träffa sina barn ökar känslan av att vara som andra föräldrar. Förutom den glädje som ett besök ger kan vi urskilja känslor som maktlöshet, skuld, skam och oro, vilket också styrks av kriminalvårdens respondenter. Att vara frihetsberövad innebär en minskad kontroll

och inblick i sin familjs liv. Detta kan vi tolka som att pappan ges möjlighet att få känna sig betydelsefull och trygg för en stund. Men när besöket är över och familjen splittras återkommer skuld känslan av att man försatt sin familj i denna situation. Vidare kan det skapas en rädsla av att förlora dem. Vi tycks oss kunna se att besöken kan skapa nya krissituationer för den frihetsberövade. Samt att tidsbrist, säkerhetsaspekter och distans mellan personal och frihetsberövad utgör hinder för att kunna hantera känslor (Cullberg, 2003).

9. SLUTDISKUSSION

Syftet med vår studie har varit att få ökade kunskaper om frihetsberövade pappors och personals upplevelse och erfarenhet av kontakt mellan förälder och barn under pappornas anstaltsvistelse. Vi anser att vår studie speglar hur svårt det kan vara för den frihetsberövade och dennes familj att upprätthålla relationen under anstaltsvistelsen. Den visar även hur betydelsefullt arbete de professionella bedriver för att underlätta och stödja familjerna i en sådan krissituation. Vidare hade det varit intressant att belysa hur barn upplever det att ha en förälder i fängelse. Det hade givit oss ett ytterligare viktigt perspektiv på vårt område. Detta ger oss tankar om ett kommande forskningsområde där barnets röst också blir hörd.

Att kriminalvård och socialtjänst har uppmärksammat relationen mellan barn och frihetsberövade föräldrar, kan bero på en ökad förståelse om vad denna relation betyder för barn. Respondenterna uppger att barns behov av att kunna ha kontakt med båda sina föräldrar är av stor vikt. Det är i detta samspel som barn skapar sitt sammanhang vilket innebär att de får en begreppslig uppfattning om sig själv och om sin omgivning. Barns uppfattning om sin förälder behöver inte förändras av ett fängelsestraff, barnet är fortfarande lika beroende av förälderns närhet, trygghet och omvårdnad. Respondenterna från kriminalvården och socialtjänsten understryker att den frihetsberövade inte bara ska ses som kriminell. Individerna har också andra identiteter t.ex. att vara förälder, make, barn till någon eller arbetskollega.

Ett frihetsberövande kan innebära en krissituation för alla familjemedlemmar. Det stöd som ges till de utsatta är beroende av hur individerna påverkas av händelsen. Barn får inte alltid veta att pappa sitter i fängelse vilket kan vara en kris i sig. Respondenterna framhåller vikten av att berätta sanningen då barn ofta har aningar om pappas situation. Att vara ärlig gagnar

alla, först då kan man se situationen för vad den verkligen är och bemöta och stödja där individen behöver det mest. De nya tankemönster som idag framträder i samhället och ner på individnivå, visar att människan är komplex. Det går inte att stödja och hjälpa en individ om man inte kan se till hela individens behov och dennes omgivande nätverk. För de frihetsberövade har denna perspektivförskjutning kanske både underlättat men även komplicerat deras livsvärld. Att uppmärksamma barn till den frihetsberövade innebär att den intagne blir påmind om konsekvenserna av sitt handlande, vilket kan skapa ytterligare känslor av skuld och skam.

Ur ett systemteoretiskt perspektiv är inte individen isolerad, utan denna ingår i ett större sammanhang. Det framkommer tydligt från samtliga respondenter att individens nätverk måste inkluderas för att kunna underlätta barnens och pappornas kontakt, men även för ett betydelsefullt förändringsarbete. Parallellt arbetar socialtjänsten och kriminalvården för att knyta samman familjen. Deras arbete utgår från att de först utreder om en kontakt mellan pappan och barnet är lämplig. Är den till godo för barnet så stödjer man en kontakt. Vidare kan deras arbete innebära att motivera vid de tillfällen då det finns betänksamheter gällande en kontakt. Samtliga respondenter framhäver att mammans inställning är av betydelse för en kontakt mellan barn och pappa. För att skapa gynnsammare förutsättningar för relationen mellan barnet och föräldern försöker man från kriminalvårdens sida förbättra den befintliga besöksmiljön, införa fler besökslägenheter samt stärka den frihetsberövade pappans föräldraroll. Det framkom att samarbetet mellan kriminalvård och socialtjänst inte sker kontinuerligt, det inleds först då någon familjemedlem är i behov av stöd. Respondenterna medger att en bättre samverkan hade underlättat för alla parter. Hos oss väcks tankar om varför det inte finns en tydligare samverkan. Kan det bero på att familjen till stor del sköter det på egen hand? Eller kan det bero på att man som förälder eller barn inte har vetskap om den hjälp som finns att tillgå? Vi tror att när kriminalvården uppmärksammar vikten av relationen mellan pappa-barn kan detta leda till att även socialtjänsten framöver kommer att bli mer involverad. Vilket vi enbart kan se som positivt då respondenterna beskrivit att de finns resurser för att stärka de individer som har en familjemedlem i fängelse.

Ett första men kanske också det viktigaste steget för att kunna stödja och hjälpa en individ i denna situation är att skapa en relation mellan personalen och den intagne. Respondenter från kriminalvården samt pappor beskriver att de av olika anledningar kunde ha svårt att mötas.

Det är först då man öppnar sig och visar en annan sida av sig själv som man får möjlighet att närma sig varandra och tillsammans påbörja ett givande förändringsarbete.

Pappornas erfarenheter och upplevelser kring kriminalvårdens förändringsarbete gällande barnkontakten är mycket positiv. Vidare anser de att för att kunna vara en god förälder så måste man först börja arbeta med sig själv, först hantera sitt missbruk och/eller sin kriminalitet. De menar också att de förmåner som ges till frihetsberövade pappor måste ges av rätt anledning, återigen är det barnets behov av kontakt som ska stå i centrum. De efterlyser ett mer individanpassat arbete. Vi kan se att barnperspektivet inom kriminalvården inte bara har påverkat dess personal utan även har ökat pappornas förståelse för barnens situation.

Respondenterna var samstämmiga i att besöksmiljön inne på en anstalt inte alla gånger var den bästa för ett barn. Papporna beskriver att besökslägenheter underlättar en mer avslappnad och naturlig samvaro med barnen. Men tyvärr har kriminalvården för få lägenheter vilket gör att pappor som väljer besök i lägenhet istället för ett litet rum inte kan träffa sina barn så ofta som barnet och pappan kanske har behov av. När det går för lång tid mellan besöken kan mindre barn uppleva föräldern som en främling vilket gör att besöket blir en svårhanterlig situation för båda. Därmed menar respondenterna från både kriminalvård och socialtjänst att den besöksform man väljer måste utgå från barnets behov, ålder och mognad. Detta för våra tankar till vad det ger för konsekvenser för barnen. Socialtjänstens respondenter menar att små barn behöver ha en tätare kontakt med sin förälder för att inte glömma. Att som frihetsberövad då behöva välja mellan en naturlig miljö eller en tätare kontakt innebär att barnets behov åsidosätts hur man än gör. Vilket ska papporna prioritera?

Vi kan se att resultatet av vår studie har likheter med den amerikanska forskning gjord av C. F. Hairston och C. Seymour, *Children with parents in prison* (2001). Där de kommer till slutsatsen att många fädrar bryr sig och kämpar hårt för att vara delaktiga i barnens liv, trots en tuff tillvaro. Vidare påvisas att det finns många hinder för att kunna upprätthålla en relation mellan en frihetsberövad förälder och dennes barn. Fädrarna är beroende av moderns attityd när det gäller i vilken utsträckning de kan ha en kontakt. Ytterligare hinder härrör från det offentligt styrande och reglerande förvaltningarna samt felaktiga antaganden om fädrars kontakt med deras barn och huruvida barnen har ett behov av sina föräldrar. Om det finns en allmän vilja att upprätthålla familjebanden så kan dessa hinder bli överkomliga. Detta utan att familjen kränks eller att fädrarna upplever sig mindervärdiga. Samtidigt som man inte ska

behöva offra eller minska säkerheten och tryggheten inom kriminalvården. Inte heller behöver barns behov av beskydd åsidosättas. För att främja det ansvarsfulla föräldraskapet hos intagna ska man inte behöva kompromissa med familjens företrädande eller skapa icke existerande, idealiserande uppfattningar om hur en förälder – barnrelation ska se ut. De frihetsberövades barn, deras familj eller deras omgivning behöver inte se pappan som en dålig förälder bara för att han sitter i fängelse. Det är riskfyllt om man som professionell inte kan se detta.

10. REFERENSER

BO. Barnombudsmannen.(2004). *Straffa inte barnet! En studie av barnperspektivet inom kriminalvården* (BR 2004:01). Stockholm: Barnombudsmannen.

Cullberg, J (2003) *Kris och utveckling*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Christiansen, R (2001) *Förälder på avstånd. En studiecirkel om att inte leva tillsammans med sitt barn*. Stockholm: Rädda Barnen.

Hairston, C. F., Seymour, C (2001) *Children With Parents in Prison*. New Brunswick (USA) and London (UK): Child Welfare League of America, Inc.

Hartman, J (2004) *Vetenskapligt tänkande – Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur, Andra upplagan.

Hedin, U- C (2000) *Fångarnas föräldraskap. En utvärdering av föräldrautbildningar inom kriminalvården* (Rapport Kriminalvårdens forskningskommitté nr 3). Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.

Hwang, P (1985) *Faderskap*. Stockholm: bokförlaget Natur och Kultur.

Kriminalvården (a) (2006) *Informationshäfte om barn som har mamma eller pappa i fängelse*. Stockholm: Danagårds Grafiska.

Kriminalvården (b) (2006) *Kriminalvård i Sverige*. Norrköping: Kriminalvården.

Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lantz, A (2007) *Intervjumethodik*. Lund: Studentlitteratur.

Melin, M (1998) *Fångarnas Barn*. Stockholm: Rädda Barnen.

Merriam, S (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Mänskliga rättigheter (2002) *Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Edita Nordstedts Tryckeri AB.

Nilsson, B, Waldemarson, A- K (1994) *Kommunikation. Samspel mellan människor*. Lund: Studentlitteratur.

Norström, C, Thunved, A (2005) *Nya sociallagarna*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Patel, R, Davidson, B (2003) *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Payne, M (2002) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Rädda Barnens skriftserie om Barnkonventionen nr 4 (1998) *Barnets rätt till båda föräldrarna*. Stockholm: Rädda Barnen.

Schjödts, B, Egeland, T- A (1994) *Från systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur.

Öquist, O (2003) *Systemteori i praktiken*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

Lagar

SFS (1974: 203) *Lag om kriminalvård i anstalt*.

SFS (2001: 453) *Socialtjänstlagen*.

SFS (1995: 974) *Föräldrabalken*.

KVFS (2006: 13) *Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om placering av dömda i kriminalvårdsanstalt*.

KVFS (2006: 26) *Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt*.

Internet

(KVV (a), 2007) Datum för senaste hämtning 070525

<http://www.kvv.se/upload/statistik/ASK%202007/ASK%2007feb%20KN.pdf>

(KVV (b), 2007) Datum för senaste hämtning 070526

http://www.kvv.se/templates/KVV_NewsArticle.aspx?id=3098

(KVV (c), 2007) Datum för senaste hämtning 070526

http://www.kvv.se/upload/Informationsmaterial/Ett_yrke_för_Dig_0601_lowres.pdf

(Vetenskapligarådet, 2007) Datum för senaste hämtning 070526

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

Informationsbrev

Vi är två studenter vid Högskolan Kristianstad som läser Sociala omsorgsprogrammet inriktning socialpedagog. Som en del av vår utbildning ska vi skriva ett examensarbete på C-nivå. Syftet med vår studie är att öka vår kunskap om frihetsberövade pappors och personals upplevelse och erfarenhet av kontakt mellan förälder och barn under pappornas anstaltsvistelse. Som underlag för vår studie önskar vi genom intervjuer ta del av arbetssätt, resurser och upplevelser. Vi beräknar att intervjun kommer att pågå under ca 45 minuter. För att kunna koncentrera oss på vad som sägs i samtalet vill vi gärna att intervjun bandinspelas samt att vi båda får delta under intervjutillfället.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan välja att avbryta intervjun när som helst utan att någon orsak behöver anges eller att det blir några konsekvenser.

Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt, dina svar kommer inte att kunna härledas till dig. Detta kommer vi att göra genom en avidentifiering i färdig studie. Intervjumaterialet kommer endast att användas till ovannämnda syfte. Under studiens gång kommer arbetsmaterialet att förvaras inlåst så att ingen förutom vi själva kan ta del av det. Efter avslutad studie kommer allt arbetsmaterial att förstöras. Den färdiga studien kommer att publiceras med valda citat som vi anser intressanta att förmedla.

Vi har en önskan om att vår studie kan ha betydelse för berörda personer inom området samt för oss själva i vårt kommande yrkesutövande.

Vi har en tro på att du som pappa kan vara oss till stor hjälp i vår studie. Vi kommer även att vända oss till kriminalvården och socialtjänsten.

Om du har frågor eller önskar mer information vänligen kontakta oss på nedanstående telefonnummer eller e-mail adress:

Anna Halonen xxxx-xxxxxx xxxxxxxxxxxx@xxxxxx.xx

Elisabeth Berg xxxx-xxxxxx xxxxxxxxxxxx@xxxxxx.xx

Informationsbrev

Vi är två studenter vid Högskolan Kristianstad som läser Sociala omsorgsprogrammet inriktning socialpedagog. Som en del av vår utbildning ska vi skriva ett examensarbete på C-nivå. Syftet med vår studie är att öka vår kunskap om frihetsberövade pappors och personals upplevelse och erfarenhet av kontakt mellan förälder och barn under pappornas anstaltsvistelse. Som underlag för vår studie önskar vi genom intervjuer ta del av arbetssätt, resurser och upplevelser. Vi beräknar att intervjun kommer att pågå under ca 45 minuter. För att kunna koncentrera oss på vad som sägs i samtalet vill vi gärna att intervjun bandinspelas samt att vi båda får delta under intervjutillfället.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan välja att avbryta intervjun när som helst utan att någon orsak behöver anges eller att det blir några konsekvenser.

Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt, dina svar kommer inte att kunna härledas till dig. Detta kommer vi att göra genom en avidentifiering i färdig studie. Intervjumaterialet kommer endast att användas till ovannämnda syfte. Under studiens gång kommer arbetsmaterialet att förvaras inlåst så att ingen förutom vi själva kan ta del av det. Efter avslutad studie kommer allt arbetsmaterial att förstöras. Den färdiga studien kommer att publiceras med valda citat som vi anser intressanta att förmedla.

Vi har en önskan om att vår studie kan ha betydelse för berörda personer inom området samt för oss själva i vårt kommande yrkesutövande.

Vi har en tro på att du som yrkesutövare inom socialtjänsten kan vara oss till stor hjälp i vår studie. Vi kommer även att vända oss till kriminalvården samt till pappor som varit frihetsberövade.

Om du har frågor eller önskar mer information vänligen kontakta oss på nedanstående telefonnummer eller e-mail adress:

Anna Halonen xxxx-xxxxxx xxxxxxxxxxxx@xxxxxx.xx

Elisabeth Berg xxxx-xxxxxx xxxxxxxxxxxx@xxxxxx.xx

Informationsbrev

Vi är två studenter vid Högskolan Kristianstad som läser Sociala omsorgsprogrammet inriktning socialpedagog. Som en del av vår utbildning ska vi skriva ett examensarbete på C-nivå. Syftet med vår studie är att öka vår kunskap om frihetsberövade pappors och personals upplevelse och erfarenhet av kontakt mellan förälder och barn under pappornas anstaltsvistelse. Som underlag för vår studie önskar vi genom intervjuer ta del av arbetssätt, resurser och upplevelser. Vi beräknar att intervjun kommer att pågå under ca 45 minuter. För att kunna koncentrera oss på vad som sägs i samtalet vill vi gärna att intervjun bandinspelas samt att vi båda får delta under intervjutillfället.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan välja att avbryta intervjun när som helst utan att någon orsak behöver anges eller att det blir några konsekvenser.

Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt, dina svar kommer inte att kunna härledas till dig. Detta kommer vi att göra genom en avidentifiering i färdig studie. Intervjumaterialet kommer endast att användas till ovannämnda syfte. Under studiens gång kommer arbetsmaterialet att förvaras inlåst så att ingen förutom vi själva kan ta del av det. Efter avslutad studie kommer allt arbetsmaterial att förstöras. Den färdiga studien kommer att publiceras med valda citat som vi anser intressanta att förmedla.

Vi har en önskan om att vår studie kan ha betydelse för berörda personer inom området samt för oss själva i vårt kommande yrkesutövande.

Vi har en tro på att du som yrkesutövare inom kriminalvården kan vara oss till stor hjälp i vår studie. Vi kommer även att vända oss till socialtjänsten samt till pappor som varit frihetsberövade.

Om du har frågor eller önskar mer information vänligen kontakta oss på nedanstående telefonnummer eller e-mail adress:

Anna Halonen xxxx-xxxxxx xxxxxxxxxxxx@xxxxxx.xx

Elisabeth Berg xxxx-xxxxxx xxxxxxxxxxxx@xxxxxx.xx

Samtycke/Medgivande

En studie om frihetsberövade pappors och personals upplevelse och erfarenhet av kontakt mellan förälder och barn under pappornas anstaltsvistelse.

Jag har tagit del av informationen om studien angående undersökningens syfte, genomförande och vad mitt deltagande innebär. Jag har även tagit del av informationen om att deltagandet är frivilligt och att jag kan avbryta när som helst utan att ange någon orsak eller att det blir några konsekvenser.

Härmed ger jag mitt samtycke till att medverka i studien samt till att bli intervjuad och att intervjun spelas in på band.

Ort och datum

Underskrift

Namnförtydligande

Intervjumanual för kriminalvården och socialtjänsten

- Kommer du i ditt arbete i kontakt med frihetsberövade pappor och deras barn?
- Beskriv ert arbete för att underlätta kontakten mellan frihetsberövade pappor och deras barn.
- Hur upplever du de intagna pappornas möte med sitt/sina barn?
- Vilka tankar har du kring barns besök på fängelse?
- Hur upplever du besöksmiljön?
- Hur resonerar du kring samverkan med andra myndigheter för att underlätta kontakten mellan frihetsberövade pappor och deras barn?

Intervjumanual för frihetsberövade pappor

- Hur upplevde du dina kontakter med ditt/dina barn under tiden som du var frihetsberövad?
- Vilka tankar har du kring barns besök på fängelse?
- Hur upplevde du besöksmiljön?
- Hur upplever du att myndigheter arbetade för att underlätta kontakten mellan dig och ditt/dina barn?

Vår Arbetsprocess

Tillsammans startade vi denna studie med att söka efter relevant information och litteratur utifrån studiens syfte. Till en början läste vi båda in oss på ämnet för att på så vis få en rik förståelse inför kommande arbete. När vi båda hade en god grund att utgå ifrån delade vi upp arbetet i olika ansvarsområden. Nedan beskrivs de olika område som var och en av oss har haft det största ansvaret över:

Anna

- Förenta Nationernas Barnkonvention
- Föräldrars ansvar
- Tidigare studier, Barnombudsmannen rapporterar
- Kristeori
- Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Elisabeth

- Kriminalvårdens ansvarsområde rörande förälder och barn
- Socialtjänstens ansvar
- Tidigare studier, C F. Hairston & Seymour
- Systemteori
- Intervjuernas upplägg och utformning

Gemensamt arbete

- Bakgrund och problemområde

Vi delade upp intervjuerna så att vi båda fick möjlighet att intervjua personer från de olika urvalsgrupperna. Vidare hade vi ansvar över de utförda intervjuerna och nedskrivandet av dessa. Gemensamt arbetade vi med vår inledning, undersökningens resultat samt diskussion, metoddiskussion och slutdiskussion. Under den tid som var och en arbetade med respektive ansvarsområde så var vi noga med att delge varandra det som framkommit. Vi har även gett varandra respons, stöd och uppmuntran vilket

gjorde att vi trots studiens upplägg med att dela in arbetet i olika ansvarsområden så kunde vi båda känna ett stort ansvar för arbetet i sin helhet.

Det är med blandade känslor vi nu efter tio veckors hårt arbete lämnar ifrån oss denna studie. Det har varit ett arbete med glädje, hopp och förtvivlan. Vi har haft stunder då det har känts motigt och tungt men alltid lyckats se framåt och på så sätt tagit oss ur dessa stunder. Vi är oerhört tacksamma för att våra familjer har stått ut med oss under dessa veckor då vi har varit fokuserade, förvirrade och kringbärandes på travar med böcker. En stor tacksamhet ägnar vi även vår handledare Gertrud Sundling, som har gett oss mycket stöd och feedback, samt att hon har fått oss att stanna upp de gånger vi har rusat iväg.